

De Reformatie

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

SCHEPPING EN HEILIGING II

In het voorafgaande onderdeel van dit referaat hebben wij aandacht gegeven aan de elementen die de Geloofsbelijdenis in art. 12 ons aanreikt wanneer we nadenken over het thema Schepping en heiliging.

3. Het betrouwbare bijbel-verhaal

We hebben de belijdenis gelezen tegen de achtergrond van het bijbel-verhaal. Maar daarin zijn nog meer en nog andere elementen te noteren dan confessioneel zijn verwerkt.

De schepping als het werk Gods heeft haar eigen geschiedenis. Dat is duidelijk uit het verhaal van Genesis 1, dat zelfs in de vorm van een dag-journaal ons is gegeven: de scheppings-week. Er is een eerste scheppingsdaad en is voortgang van Gods scheppings-activiteit, zodat de scheppings-resultaten van dag tot dag geboekstaafd kunnen worden. Daarom krijgen we binnen de geschiedenis van de schepping al te maken met Gods voorzienigheid, zijn onderhouding en regering van alle dingen naar het door Hem gestelde doel toe. We mogen schepping en voorzienigheid niet vereenzelvigen. Maar ze zijn in het eerste, grote werk van God wel van meetna in één gestrengeld. God is vanaf 'in den beginne' in zijn schepping

present: 'de Geest Gods zweefde over de wateren' en God leidt de schepping van dag tot dag voort naar de Sabbat, de dag van zijn verlustiging in het geheel van zijn werk, dat Hij 'goed', zelfs 'zeer goed' bevond, Gen. 1 : 4 e.v.; 1 : 31. 'Goed' is meer dan: mooi! De nadruk ligt op het functionele. Wij zeggen ook van een instrument, een werktuig geschikt voor een karwei: 'dat is goed'. We gebruiken dan hetzelfde woord als in Genesis 1 en met dezelfde inhoud: het beantwoordt aan z'n doel.'"

Dit oordeel geldt ook de mens. De Heide. Catechismus vat ten aanzien van hem Gods scheppingswerk voortreffelijk samen: goed (dat met alle schepselen mee) en naar zijn beeld (dit is uniek binnen de schepping). God onderhield en Hij regeerde van meetna al het geschapene naar zijn sabbat toe. Zo gedijde het onder zijn zegen. De mens maakt Hem zichtbaar als hoge vertegenwoordiger op aarde. Hij is ingeschakeld in de Godsregering, we mogen ook zeggen: in de komst van het Koninkrijk. Er is voor de mens als zijn roeping de oefening van de heerschappij en de onderwerping van de aarde, Gen. 1 : 26, 28, en wij zien hoe die heerschappij en onderwerping geen tirannie is, geen uitbuiting, maar ontsluiting: de hof moet bewerkt worden en bewaard, Gen. 2 : 15. De hand van de mens is van meetna zichtbaar in de schepping! En dat is naar de wil van God, die zijn schepping niet aan haar lot overlaat en daarin de mens een plaats geeft; onderwerping en

HOOFDARTIKEL

Schepping en heiliging II
J. Kamphuis

UIT DE SCHRIFT

jesus volgen III
E.C. Luth

Verschenen

GEKNIPT VOOR VANDAAG
Zuiver van hart

KERKELEVEN

De gemeente als lichaam
C.J. de Ruijter

GELEGEN/ONGELEGEN

J. Kamphuis

KERK EN SAMENLEVING

Hoe groeide het gereformeerde organisatieleven?
G.J. van Middelkoop

AAN DE BROEDERWEG

Persverslag

KIJK OP DE KERK TE...

Soest
N.A. Bakker/K. Brijder

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Naar vermogen opvoeden en onderwijzen
Jetze J.D. Baas

PERSCHOUW

G.J. van Middelkoop

UIT DE KERKEN

heersen is op zich per se geen uitbuiting. Ook in de benoeming van de overige creatuur, waarin God is vóórgaan in het grootschalige en het mondiale: de benoeming van de dag met zijn licht en de nacht met de duisternis en de hemel van zon, maan en sterren, Gen. 1 : 3-6 –, ook hierin wordt de mens souverain ingeschakeld; de mens wordt met heel de fauna geconfronteerd en hij mag, hij moet *benoemen* en 'zo als de mens elk levend wezen noemen zou, zo zou het heten', Gen. 2 : 19. Het is onjuist hier te spreken over een, zij het begrensde *autonomie* van de mens, zoals Claus Westermann doet.¹¹ Maar wel is het juist, wanneer dezelfde schrijver er op wijst, dat hier de mens de wereld ordent en 'menselijk' maakt. Het begin van de schepping als *cultuurlandschap*. De wereld is vanaf het paradijs niet zonder *menselijk ingrijpen* geweest. En zo wilde God het: 'zoals de mens elk levend wezen noemen zou, zo zou het heten'. Er is op te letten, dat in deze ontsluiting van de schepping de mens ook zelf zich ontwikkelt en daarin weer door God wordt gestuurd: hij heeft inzicht ontvangen en hij moet zijn inzicht oefenen en scherpen. Hij moet ook in heel die rijke wereld zijn eigen plaats kennen onder de roeping en de zegen van God. Het was in de ogen van God niet goed (*tōb*) dat de mens alleen zou zijn. Maar hij moet zelf tot die ontdekking komen ('hij vond geen hulp die bij hem paste') en hij moet Gods souvereiniteit ervaren en leren kennen en dan verder gaan in de benoemings-arbeid: het is het paradisaal hoogtepunt van zijn arbeid als beeld van God, wanneer hij van de rijkste benoeming het eerste bruidslid maakt: 'dit is nu eindelijk been van mijn gebeente en vlees van mijn vlees; deze zal "mannin" heten, omdat zij uit de man genomen is', Gen. 2 : 23. Waar is de levens-heiliging zo puur als hier? Zo als schepping en voorzienigheid aanéénsluiten, zo naadloos sluiten schepping en heiliging aanéén in de dienstbaarheid aan het komende Koninkrijk,

waarin God alles in allen zal zijn, vgl. 1 Kor. 15 : 28.

Het paradijs-verhaal leert ons verder, dat de mens zich gaf aan de heiliging van de schepping onder de zegen van God, Gen. 1 : 28. Hij als beeld en gelijkenis van God is niet minder van die zegen afhankelijk in *zijn* ambt als de andere schepselen in *hun* dienst en de voortgang daarin, Gen. 1 : 21. Heiliging van de schepping is een groot, een veel-omvattend werk. De mondiale dimensies daarvan ontdekken wij in onze tijd weer, nu we tot de ontdekking komen, dat de milieu-problematiek de grenzen van de landen en van de continenten overschrijdt. Het is wereld-problematiek. Er moeten mondiale oplossingen gevonden worden, hoe strikt persoonlijk ieders eigen verantwoordelijkheid ook blijft. Deze omvang van onze problemen, hoe verbijsterend dikwijls ook (het gat in de ozonlaag, de vervuiling van de oceanen, de risico's voor de natuur in Antarctica), moet ons Schriftgelovigen er aan herinneren dat de roeping tot heiliging van de schepping van *meetaf* mondiale allure heeft ontvangen: de schepping naar het beeld van de God van hemel en aarde is hoge bevoorrechtiging, maar het is ook een *zwaar ambt*. Toch zien we die ambtsdrager in het paradijs niet bezwijken onder zijn last. Activiteit slaat niet om in 'groen' activisme. De mens, die van Gods zegen afhankelijk is, is ook bij God, als bij *zijn* God geborgen. God omgaf hem met wèl-zijn: 'Ook deed de HERE God allerlei geboomte uit de aardbodem opschieten, begerlijk om te zien en goed om van te eten', Gen. 2 : 9. 'Gōdē' – dat is weer het *tōb* van Gen. 1: de mens was op de aarde thuis en was daarom geschikt (*tōb*!) voor zijn grote ecologische opdracht.¹²

Schepping en heiliging – God heeft de mens met de roeping tot heiliging gesteld in het midden van de schepping en met deze schepping als *voorwerp* van heiliging. Terecht wordt hier over een cultuur-mandaat gesproken.¹³ Een mandaat met een mondiale, een universele strekking. De mens is van oorsprong heer van heel de schepping.¹⁴ Die grootse, wereldwijde opdracht stelt de mens echter niet zelfstandig tegenover God!¹⁵ Hoe diep is hier het paradijs-bericht! Wanneer ons wordt verteld dat de HERE God de mens tegemoet kwam met de goede gaven van zijn hand: 'allerlei geboomte begerlijk om te zien en goed om van te eten', dan gaat het verhaal onmiddellijk verder: 'en de boom des levens in het midden van de hof'. Calvijn spreekt hier zowel in de *Institutie* (IV, 14.18) als in zijn commentaar op deze plaats volkomen terecht over deze boom, die in het centrum van Adams dagelijkse aandacht was gezet ('in het midden van de hof'), over het sacrament van het paradijs.¹⁶ In aansluiting aan de exegese van de vroeg-christelijke kerk vraagt Calvijn aandacht voor de verbinding tussen Gen. 2, de boom van het leven en Joh. 1 : 4: 'In het Woord was leven en het leven was het licht der mensen'. Hij schrijft dat die boom alleen door Christus als het eeuwige Woord af te schaduwen 'een symbool kon zijn van het leven (–) Daarom werd door dit teken Adam aangemaand, om zich niets aan te matigen als eigen goed, opdat hij geheel zou

KERNREDACTIE:

DR. W.G. DE VRIES (eindred.), DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP, PROF. DR. M. TE VELDE.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RIJTER, DRS. H. VELDMAN, PROF. DR. K. VELING.

MEDEWERKERS:

DRS. J.A. BOERSEMA, J.M. DE JONG, DRS. J. MESSELINK, DRS. J. SMELIK.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:

De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V., Postrekening 406040 t.n.v., De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA Goes. Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT:

f 84,75 per jaar; f 45,25 per halfjaar; studenten f 69,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 143,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn.

Losse nummers f 1,85 (excl. porto).

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,45 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

afhangen van de Zoon Gods, en nergens dan alleen in Hem het leven zou zoeken'.

S. Meijers heeft er in een bespreking van J. van der Graaf's publicatie over 'het milieu' voor gepleit om 'de klassieke leer van het werkverbond' bij onze ecologische overwegingen te betrekken.¹⁷

Terecht! Er was voor de mens – die geschapen zoon – in zijn dienst aan de Vader de belofte van leven in gemeenschap met de ongeschapen Zoon van God. Er was roeping, mandaat – maar er **was** voor alles belofte van Gods gunst in zijn eeuwige Zoon voor zijn geschapen kinderen op aarde. Van **dááruit** mocht de mens zich onkrampachtig aan die wereldwijde opdracht wijden. In het midden van de hof kwam God hem tegen met de belofte van leven. Wij hebben als gereformeerde christenen geleerd van hoeveel betekenis in de leer van het heil de orde en volgorde rechtvaardiging-heiliging is – tegenover alle pelagianisme, ook in het rooms-katholicisme. Maar dat is geworteld in de oorspronkelijke verhoudingen, waarin de HERE God de mens heeft gezet **en** aan het werk gezet: gemeenschap-in-gunst en zó heiliging van de schepping tot Gods lof.

Maar er waren *twee* bomen 'in het midden van de hof', door God in het centrum van Adams aandacht geplaatst: de boom van het leven **en** de boom van de kennis van goed en kwaad. Voor het verbod van deze hoorn te eten, prentte God de mens in dat de heerschappij over heel de overige schepping hem geen moment onafhankelijk van God maakte. Door het gebod Gods te overtreden en van de boom te eten, zou de mens zich 'aan God gelijk' maken in **déze** zin 'dat hij zich buiten en boven de wet stelde, en evenals God zelf beoordeelen en uitmaken zou wat goed en wat kwaad was'. 'Kennis' is hier: 'keuze'! H. Bavinck omschrijft de situatie in het verbond van het paradijs als volgt: 'Het gaat in Gen. inderdaad om de vraag, of de mens in onafhankelijkheid van God zich zal willen ontwikkelen, of hij in onderwerping aan zijn gebod de wereld zal willen beheersen (–); dan wel of hij (–) op eigen benen wil **gaan** staan en zijn eigen weg wil **kies**zen'.¹⁸ Het is niet toevallig dat deze dogmaticus hier ook de term 'emancipatie' gebruikt en bij het Godswoord in Gen. 3 : 22: 'Zie, de mens is geworden als Onzer één', zegt: dit woord is 'ontzettende ernst'.¹⁹

Vóór wij daarover doorspreken, moeten we trachten samen te vatten. In de Schrift is de schepping – hier genomen als het *resultaat* van Gods scheppings-werkzaamheid – geen *statisch* begrip. Van meetaan immers opgenomen in Gods regering. Schepping als actie van God en zijn providentie moeten nauw verbonden worden gezien! Op de eerste bladzijden van de bijbel klinkt Gods konings-majesteit: de **HERE** regeert. Zo zullen later de psalmen zingen. Maar hier is de oorspronkelijke werkelijkheid. De Schepper is soeverein. Hij is het ook in zijn regering naar zijn volkomen lof toe: de sabbat is het teken daarvan in het ritme van de dagen. Er is eschatologische dynamiek in de geschapen wereld uit kracht van Gods regering. Zijn Koninkrijk komt. En daarin wordt de mens

als beeld en gelijkenis van God ingeschakeld. De belofte van het verbond roept hem naar Gods eeuwige toekomst. Hij is koning. Hij heerst. Maar hij is niet autonoom. Dat leert God hem in het verbond. Het wordt hem met de laatste ernst geleerd, de dreiging met de dood. Want God wil hem op de **weg** van het leven tot heiliging van de éne Naam, die over alle werken ligt.

De gereformeerde theologie staat **voor** een van de allergrootste uitdagingen, nu ook zij wordt geconfronteerd met de mondiale en existentiële milieu-problematiek! Zij kan naar mijn overtuiging in deze confrontatie alleen, maar ook zeker met vrucht werken, wanneer zij de onderscheiden onderdelen van de geloofsleer (de 'loci' van de dogmatiek) sterk op elkaar **betrekt** (de leer van de schepping, van de voorzienigheid, van de mens. van het verbond) en dat vanuit de leer van God en zijn 'goddelijkheid', *zijn heiligheid*, zijn God-zijn, boven ieder schepsel verheven en van alle **geschapenheid** het heerlijk doel. Wij zien deze heiligheid van meetaan als 'eerbied-wekkende goddelijkheid'.²⁰ God vraagt die eerbied en maant de mens af van de doodsweg van de autonomie en de mens geeft deze eerbied: hij is *godvruchtig* bezig, niet in een afgewend-zijn van het aardse, maar in een toe-gewend-zijn in 'pia cogitatio' en in godvrezende ontsluiting van de schepping. De paradijs-geschiedenis leert geen mijding, maar concrete godsvrucht van de mens, 'bijna goddelijk' gemaakt, 'met heerlijkheid en luister gekroond'. Maar zijn heerschappij is over de werken van Gods handen! (Pr. 8) en dat blijven ze.

Gods heilige Naam over zijn werken! Daarom heeft de roeping, die tot het **volk** van het verbond in Oude en Nieuwe Testament komt: 'weest heilig, want Ik ben heilig' (Lev. 11 : 44, 45 en 1 Petr. 1 : 15, 16) een paradisaal verankering en een plaats midden op de aarde En een eschatologische dynamiek.

Wereldmijding en conservatisme – ze worden beide op de eerste bladzijden van de bijbel radicaal tem-gewezen – hoe hebben ze ooit ons als gereformeerden kunnen verlammen ten aanzien van onze hemelse roeping op aarde? Ook de autonomie in denken en in handelen wordt fundamenteel afgewezen: het is de doodsweg. *Conservatisme* past **hèn** niet die God samen met de mens in het Verbond op **weg** hebben zien gaan met zijn schepping naar zijn einddoel. Een *autonome progressiviteit* evenmin, omdat wij *God* op weg hebben zien gaan.

J. Kamphuis

¹⁰ In *hei Theol. Wörterbuch zum Alten Testament* onder redactie van G. Johannes Rotterweck en Hnlmer Ringgren noemt I. Höfer-Johag het 'goed' in Gen. 1 een **schoolvoorbeeld** (Paradebeispiel) **voor** deze [te]kenis: 'etwas das in der rechten Ordnung steht, seinem Wesen, d. h. seiner Aufgabe entspricht', III kol., 324. In gelijke geest Jenni-Westermann, *Theol. Handwörterbuch zum Alten Testament* I kol. 652.

¹¹ Claus Westermann, *Genesis* I (Bibl. Komm. Altes Test.), 311.

¹² J. Douma wijst **er** in *Milieu en manipulatie*, Kampen 1989. II. op dat de aanduidingen *ecosysteem* (voor 'de fysieke, niet-levende en levende omgeving van de mens waarmee deze in een wederkerige relatie staat')

en *ecologie* sprekende aanduidingen zijn 'als we bedenken dat te afgeleid zijn van het Griekse woord oïkos, dat "huis" betekent'. De opmerking houdt zijn waarde, ook als we beseffen, dat toen de term Oecologie werd ingevoerd, nl. in 1866 door Ernst Haeckel, er nog maar weinig diepte in zat. Geen natuurbeschermingsgedachte of milieu-problematiek, maar een biologische begrip: die Lehre vom natürlichen Haushalt', vgl. Günter Altmir in *Evangelisches Kirchenlexikon* III, Göttingen 1992, kol. 820.

¹³ O.m. K. Schilder in *Christus en cultuur*, Franeker 1947, vgl. J. Douma, a.w., 50 e.v. Ook H. Bavinck, *Geref. Dogmatiek* III⁴, 6 wijst op de oorspronkelijke cultuuropdracht. Vgl. ook CE Westermann, a.w., 302, over 'die Arbeit des Menschen als ein Mandat Gottes für sein Geschöpf Mensch'. Deze arbeid is 'ein notwendiger Bestandteil in dem Wechselverhältnis von Gott und Mensch'. Westermann concludeert: 'Die Arbeit gehört zu der Bestimmung des Menschen, wie Gott ihn geschaffen hat; Kultur und Zivilisation erhalten von daher die Würde auf dem Mandat Gottes an sein Geschöpf zu ruhen'.

¹⁴ S. Greijdanus heeft daarop in aansluiting aan de exegese van Calvin terecht gewezen in zijn *Weren van het Calvinisme*, Franeker 1941, 45 e.v. Wel worden in Gen. 1: 26 met name de dieren genoemd, maar dat is niet in beperkende zin op te vatten, Greijdanus en Calvin wijzen op Ps. X: 7-9, 1 Kor. 15: 27, Hebr. 2: 8.

¹⁵ Geen *humanistisch* concept van de heerschappij over de aarde (dominium terrae) leert de Schrift – dat treedt ons tegen in humanisme en Verlichting, vgl. Nicó van der Perk, a.w., 33 e.v. (over Bacon en Descartes).

¹⁶ Zo ook de geref. theologie in het algemeen, vgl. H. Bavinck, a.w., II⁴, 536.

¹⁷ In *Theologia Reformata* XXXIII, 361 vgl. ir. J. van der Graaf, *Het milieu*, Kampen 1990.

¹⁸ H. Bavinck, a.w., 7.

¹⁹ Zie voor een overzicht van de exegese van 'de boom der kennis vnn goed en kwaad'. B.J. Oosterhoff, *Hoe lezen wij Genesis* Z en 3, Kampen... Hier ook een overzicht van de geschiedenis der exegese.

²⁰ Vgl. over Gods heiligheid het oudere, maar nog altijd instructieve boek van J. Ridderbos, *Het Godswoord der profeten* II (Jesaja), 1932. Ridderbos omschrijft Gods heiligheid als 'eerbied-wekkende Goddelijkheid'. 94. J. van Genderen, *Beknopte Geref. Dogmatiek*, Kampen 1992, 167 omschrijft in dezelfde zin. Hij wijst de gedachte af dat wij hij Gods heiligheid primair aan zedelijke volmaaktheid zouden hebben te denken. Ook de stelling van Rudolf Otto, dat het hier zou gaan om 'het huiveringwekkende en fascinerende mysterie' wordt teruggewezen (ook S. Ridderbos deed dit reeds in een breedvoerige excurs in zijn tweede deel van *Het Godswoord der profeten*). Dan volgt als positieve mening: 'Wij hebben echter in de eerste plaats daaraan te denken, dat Hij geheel anders is dan al het geschapene. Heilig staat dan voor goddelijk', vgl. ook W.H. Velema in *Beknopte Geref. Dogmatiek*, 588: 'God in zijn God-zijn wordt de Heilige genoemd'.

Extra nummers van De Reformatie...

kunt u bestellen door overmaking van de kosten op postrekening 40 60 40 inv. De Reformatie-Goes, onder vermelding van jaargang en nummer

Dit zijn de kosten (incl. porto)

- 1 ex.: f 3,15
- 2 ex.: f 5,60
- 3 ex.: f 8,25
- 4 ex.: f 10,10
- 5 ex.: f 11,95

Na ontvangst van het bedrag wordt uw bestelling per omgaande uitgevoerd

UIT DE SCHRIFT

JEZUS VOLGEN III

Dat vraagt alles van je

'Niemand, die de hand aan de ploeg slaat en ziet naar hetgeen achter hem ligt, is geschikt voor het Koninkrijk Gods'

Lukas 9,62b

De derde man in het slot van Lukas 9 komt weer vrijwillig met de toezegging Jezus te zullen volgen. Hij is niet speciaal geroepen door de Heer. Spontaan zegt hij zelf: Ik zal U volgen, Heer. Maar ook hij maakt een voorbehoud. Laat mij eerst afscheid nemen van mijn huisgenoten, zegt hij.

Nou, dat kun je je toch levendig voorstellen, dat die man nog wel graag even zijn gezin wil gedag zeggen, voordat hij plompverloren achter Jezus aangaat.

Misschien moet hij nog wel allerhande dingen voor Ren regelen in verband met zijn afwezigheid straks. Daar draagt hij toch ook verantwoordelijkheid voor?

Maar wat zegt Jezus?

Niemand, die de hand aan de ploeg slaat en ziet naar wat achter hem ligt, is geschikt voor het Koninkrijk van God.

Jezus staat het verzoek van de man niet toe. Hij wijst het ook niet af. De man moet zelf zijn beslissing nemen.

Maar spoort de Heer hem nu aan om al zijn schepen achter zich te verbranden?

Is Jezus volgen alleen mogelijk als je rücksichtslos alles opgeeft; je baan, je gezin, je huis, je bezittingen. Brengt Jezus' Woord ons in dat conflict? Was de vraag van de man op zich zo misplaatst?

Nee, maar Hij ontdekt deze man, die zich spontaan aanmeldt om Hem te volgen eraan dat hij er innerlijk nog niet aan toe is.

Hij wil wel volgen maar is er eigenlijk nog niet klaar voor. Want Jezus volgen vraagt alles van je. En deze man had nog reserves. Hij is nog niet vrij, niet los van alles om zich nu helemaal ter beschikking van Jezus te stellen. Jezus zegt: Als je Mij volgt is dat net als ploegen. Dan moet je niet omkijken maar met al je concentratie erbij zijn. Anders kun je geen rechte voren trekken. zeker niet in dat steenachtige Israëlitische land. Bovendien zou je ploeg eraan gaan als je stenen niet op tijd ontdekt.

Jezus volgen vraagt al je aandacht.

Dat wil niet zeggen dat je je gezin maar in de steek moet laten of moet kappen met je studie. Paulus zegt immers: Iedereen blijve voor God in die toestand, waarin hij werd geroepen. Maar hij spoort ons wel aan om ons niet te hechten aan alles van de uiterlijke wereld hier. Laten zij, die een vrouw hebben, zijn als zonder vrouw: die huilen, als hielden ze niet; die blij zijn, als waren ze niet blij.

Want wie Jezus wil volgen, moet alles geven. Om Christus' wil moeten we alles prijs willen geven en voor vuilnis houden, overal los van zijn om Christus te winnen. Willen we echt Jezus volgen, dan hebben we nog veel te leren.

E.C. Luth

ZUIVER VAN HART

Uitgeverij Medema gaf van Roger Liebi een klein boekje uit over de vervulling van het Oude Testament in Jezus van Nazareth. Liebi laat zien hoe 330 profetieën ondubbelzinnig wijzen op Jezus als de Messias. Hij doet dat onder de titel *Deze is het... van Wie de profeten gesproken hebben*. De prijs ervan bedraagt f 15,90.

Baroëch Manz is voorganger van een gemeente in de buurt van Tel Aviv. Hij geeft in *Vervolg en vernieuwing* een joods-christelijke visie op het evangelie in oud en nieuw verbond. Onderwerpen als wet en genade, oud en nieuw verbond en de toekomst van Israël komen daardoor in een nieuw licht te staan. Het boekje is uitgegeven bij Oosterbaan & Le Cointre en geredigeerd en ingeleid door drs. R. ter Beek. Het kost f 25,50.

Andrew A. Bonar was in de vorige eeuw predikant in de Verenigde Staten. Zijn dochter Marjory heeft meditatie van zijn hand bijeengebracht. Daardoor krijgt de lezer niet alleen een beter zicht op bepaalde bijbelgedeelten, maar wordt ook een indruk gegeven hoe Bonar als predikant zijn geloof probeerde te beleven. Act boekje, *Stromen van levend water*, dat bij Uitgeverij De Banier is uitgegeven, kost f 15,75.

Ook bij Ark Boeken verscheen een gedichtenbundel, en wel van G. Spilt. De titel *Als de bladeren kleuren* slaat op het ouder worden van mensen, wat een centraal thema is van deze bundel. Ook hier komt steeds weer de gelovige verwachting van een nieuwe toekomst ter sprake. Het boekje kost f 6,95.

Ark Hoeken gaf ook een boek uit met liederen en verhalen rond Kerst. Bij elk onderdeel van het kerstverhaal staan een aantal (oude en nieuwe) liederen. Ook zijn twee zogenaamde vrije vertellingen rond het kerstfeest opgenomen. Het boek is voorzien van kleurenillustraties van Tony Morris. Nu *zijt welkome* is samengesteld door Marijke Bleij en kost f 24,50.

Een laatste boek van Ark Boeken is *Het Grote Bijbels Avonturenboek*, geschreven door Sandy Silverthorne. De bekendste bijbelverhalen, van Noach, Jozef, Mozes, Jozua, David en anderen, worden weer opnieuw verteld. Elk verhaal wordt geïllustreerd door een grote kleurenplaat die met name de kleuters zeker zal aanspreken. Het boek kost f 19,75.

Jan Meijer

De zaligspreking over wie zuiver van hart zijn heeft betrekking op alle kinderen van God en op niemand anders. We gaan niet uit van definities als: Zuiver van hart zijn mensen die eertlijk zijn tegenover zichzelf. Die zich geen kwaad bewust zijn. Die een onbevlekt geweten hebben. Die dingen zuiver aanvoelen. Die boven het alledaagse leven verheven zijn. Die de wereld zijn ontvucht. Enzovoort. Al deze definities passen in veel gevallen net zo goed of zelfs beter op ongelovigen als op gelovigen.

Zet eens tegenover elkaar een 'eertlijke' Farizeeër en David in Psalm 51, een ongelovige op zijn best en een gelovige na een diepe val. Denk eens aan Petrus aan het laatste Paasmaal. Hij een rein hart? En toch zegt Jezus: 'Jullie zijn nu rein'.

En Johannes durft zelfs van de gelovige te schrijven, dat hij niet kan zondigen. Hij bedoelt, blijkens het rei-hand: hij kan niet leven in de zonde. Hij houdt het er niet in uit. Anders zou zijn vermaning: 'Kinderen, wees op uw hoede voor de afgoden' geen zin hebben.

Wie op Christus hoopt, kan niet in de zonde leren. Omdat hij uit God geboren is. spi-rekt hrt vanzelf, dat hij zich reinigt, omdat Christus rein is.

Het is onmogelijk dat dit heilig geloof niets zou uitwerken in de mens, zegt artikel 24 van de NGB.

Wij zijn met Christus voor de zonde gestorven; hoe zullen we nog in de zonde leven?

En toch vallen de kinderen van God telkens weer in de zonde. Soms heel erg.

Zij kunnen niet in de zonde leven en toch zondigen ze telkens weer. Zij willen niet, wat ze toch weer doen. Zij zijn rein en toch weer. telkens onrein. Zij zijn slaven van Christus, duur gekocht, en toch is het nog aan hen te zien, dat ze van nature slaven van de ongerechtigheid waren.

Dit is de spanning, de levens-spanning, die de Heilige Schrift nergens opheft en waartoe ze zelfs aanzet.

Die levens-spanning tussen de zonde, die wij niet willen, en ons rein van hart zijn, dat niet steeds in ons leven uitkomt, die spanning deed Paulus uitroepen: 'Ongelukkige man die ik ben! Wie zal mij bevrijden van dit bestaan ten dode?'

Al de moderne spanningen overwint het geloof.

Wij zijn in de tijd, maar hebben het eeuwige leven.

Wij dienen God, in de praktijk van het leven.

Wij roemen: de aarde is van de HERE.

Wij dienen God, En eren de koning.

Wij zijn zondige mensen en toch roepen wij: God met ons.

En we laten ons door de Heilige Schrift noemen: kindere van God, heiligen, beminden, uitverkorenen, Sion, Gods volk, vrienden van Christus, huisgenoten van God en... reinen van hart. En wij zijn dat ook alles in de tijd.

Na een diepe val, zoals bij David in Psalm 51, is het voor ons oor en geweten haast lasterlijk dit te aanvaarden. Maar dan bidden we met David: 'Scheep mij een rein hart, o God'. Dan gaat het er om, of we kind van God zijn of niet. Dan roept de gelovige: 'Verwerp mij niet van Uw aangezicht en neem Uw Heilige Geest niet van mij!'

En in dat gebed komt het goud van het geloof weer naar boven ei? blijkt ook deze David toch weer een reine van hart, die God zal mogen zien.

'Reinen van hart' noemde Jezus ons. Dat moedigt ons meer aan om ons te reinigen, dan de strengste prediking van heiligmaking 'om zalig te worden'.

Uit A. Janse, 'Van de rechtvaardigen', 1930.

DE GEMEENTE ALS LICHAAM

Als kerk vormen we een gemeenschap. We zijn niet zo maar een verzameling mensen. Namen die toevallig in dezelfde kaartenbak staan. We hebben elkaar nodig in de kerk. We hebben een boodschap aan elkaar.

Toch zat lang niet iedereen dat zomaar beamen. Natuurlijk, we geloven dat de kerk ook gemeenschap der heiligen is. Maar lang niet iedereen merkt daar genoeg van. Het is wel de norm. Maar de werkelijkheid ziet er vaak zo heel anders uit.

De oorzaken? Dat kunnen er zoveel zijn. Als mensen zich niet geven, zullen ze meestal ook weinig merken van de gemeenschap. Want het is wel een wet, dat wie zich geeft in de kerk, ook veel ontvangt. Maar we lijden in de kerk ook vaak aan de individualisering die onze wereld kenmerkt.

Toch zijn **we** er niet met zulke constatering. De vraag is: **wat** doen **we** er aan? En vooral: Vertoont de gemeente zo'n structuur, dat we de gevaren die de gemeenschap bedreigen goed kunnen opvangen?

De structuur van het lichaam

De bijbel noemt de gemeente heel vaak een lichaam. Daarmee is een mooie en duidelijke aanwijzing gegeven voor de structuur van de gemeente. Heel bekend is het gedeelte uit 1 Kor. 12. Zoals het lichaam één is en vele leden heeft, zo ook de gemeente. Elk lid heeft zijn eigen plaats en taak. Daarbij hen je aangewezen op de andere leden. Zo kan er een geweldige verbondenheid zijn binnen de kerk. Als één lid lijdt, lijden alle leden mee enz.

Natuurlijk spreekt het allemaal niet vanzelf dat het zo in de kerk ook werkelijk toegaat. Daarom is het zo fijn, dat we er regelmatig aan herinnerd worden. Heel belangrijk is het Avondmaal. Daar horen we elke keer ook met zoveel woorden, hoe dat geheim van het samenleven in de gemeente ons op het hart gebonden wordt. Omdat het één brood is, zijn wij, hoe velen ook, één lichaam. Wij hebben immers allen deel aan het ene brood.

Christus is het dus, Die de gemeente haar structuur geeft. Verbonden aan Hem, zijn de leden van de gemeente ook verbonden aan elkaar. Aan Hem ontleent het lichaam zijn eenheid.

Beeld en werkelijkheid

Het lijkt zo eenvoudig. Je viert Avondmaal met elkaar. Je bent daar samen bij de bron. Waar je Hem ontmoet, ontmoet je ook elkaar. Zo lijkt het voor de hand te liggen om als gemeente ook echt elkaars leden te zijn. Het beeld lijkt zo maar werkelijkheid te kunnen worden.

Maar dat valt soms ook wel eens tegen. Om te beginnen

valt dat nogal eens tegen aan het Avondmaal zelf. Ontmoeten we daar de andere tafelgenoten ook echt? Of kennen we ze niet? Er kan iets moois in zitten, als je zomaar naast een wildvreemde aan tafel komt te zitten. Je ervaart dat je niet aan een vriendenmaaltijd zit, maar aan de tafel waar de Gastheer bepaalt wie er aanzit. In de kerk zoeken we elkaar niet uit. We worden naast elkaar gezet.

Maar vervolgens kan er dan ook iets frustrerends in zitten, als je Avondmaal viert met tientallen mensen, die je eigenlijk niet kent. Want hoe geef je nu gestalte aan de eenheid met mensen, met wie je niet omgaat? Dus ook ná het Avondmaal valt het nogal eens tegen om het beeld van het ene lichaam in de werkelijkheid te beleven.

Hier ligt vaak een probleem. In de praktijk ben je geneigd uit te gaan van het beeld: De kerk is een lichaam met veel leden. En vanuit het beeld benader je dan de werkelijkheid. Je probeert het beeld in de realiteit terug te vinden. Maar die ziet er vaak heel anders uit. Natuurlijk weet ik, dat daar ook veel zonde en onwil bij komt kijken. Maar we moeten ons ook afvragen of de voorwaarden zodanig zijn, dat de gemeenschap der heiligen goede kansen krijgt. Is dat niet het geval, dan wordt het ze gauw een selectieve gemeenschap.

Selectieve gemeenschap

De beeldspraak gaat uit van de harmonie binnen het lichaam, waarbinnen de leden elkaar tot een hand en een voet kunnen zijn. Om even in het beeld te blijven: Twee handen kunnen perfect samenwerken met twee voeten. Zo funktioneert het lichaam nu eenmaal. De verhoudingen zijn op elkaar afgestemd. En binnen die proporties kan de onderlinge harmonie uitstekend handen en voeten krijgen. Maar stel nu eens, dat twee handen te maken krijgen met honderd voeten. Dan gaat er iets mis. Op welke voeten moeten de handen afgestemd worden? In zo'n situatie moet je selecteren. Met als gevolg dat er altijd wel een aantal leden bijhangen.

Mijns inziens is dat het wat in de kerk nogal eens gebeurt. Dat er op een selectieve manier gemeenschap geoefend wordt. Je kunt nu eenmaal niet met iedereen omgaan. En dan kies je met wie je omgaat. Daarmee kier; je dus ook met wie je *niet* omgaat. Daar kan liefdeloosheid achter zitten. Maar dat is lang niet altijd het geval. Zeker in grotere gemeenten is het een natuurlijk gegeven, dat je niet al je broeders en zusters kent. Daar moet je selecteren.

Wij leven in de kerk dus vaak *noodgedwongen* bij een selectieve gemeenschap. Maar hoe dicht blijven we dan eigenlijk bij dat gegeven, dat de gemeente lichaam van Christus is? Vanwege het grote aantal leden moeten wij

vaak de direkte kommunikatie met velen van hen opgeven. Maar hebben we de proporties in de gemeente dan eigenlijk niet uit het oog verloren'?

Vrijblijvendheid

We gaan er vaak maar klakkeloos van uit, dat het beeld van het lichaam zomaar toepasbaar is op elke gemeente. Ik ben er langzamerhand van overtuigd, dat dat niet zonder meer opgaat. Zeker bij grotere gemeenten maken **we** het onszelf vaak moeilijk om op een **goede** manier de gemeenschap der heiligen te beleven en er aan te werken. We geloven dat gemeenschap der heiligen ook betekent, dat je je **gaven** graag gebruikt voor de andere leden. Maar dat wordt moeilijk als je veel van die andere leden niet kent. Mensen die elkaar niet kennen, gaan vrijblijvend met elkaar om. Ik ben dan ook van mening dat vrijblijvendheid nogal eens kansen krijgt in ons kerkelijk leven. En dat kan de betekenis van ons kerkelijk bezig-zijn wel eens wat uithollen.

Zeker ten aanzien van de viering van het Avondmaal moet ons dat **wel** bezig houden. **Er** is altijd veel nadruk gelegd op het bijbels verband tussen de viering van het Avondmaal en het onderling dienstbetoon in de gemeente. Maar dat verband raakt toch wel in de **verdrukking**, als we regelmatig Avondmaal vieren met veel mensen die we eigenlijk niet kennen. **Je** hoort dan wel de woorden over de vele leden en het **ene** lichaam. Maar je mist voldoende gelegenheid om daar echt gestalte aan te geven. Dat kan de betekenis **van** de viering langzamerhand wat gaan uithollen. Het Avondmaal stelt de eenheid en konkrete samenhang **van** het lichaam heel **konkreet** aan de orde. Maar in werkelijkheid blijkt dat veel verder weg te zijn dan bij de viering werd gezegd. In ieder geval moeten we ons niet te veel **voorstellen** van onderling diakonaat in zo'n situatie. Maar daarmee missen we toch **enorme** kansen voor de gemeenschap der heiligen.

Iets dergelijks kan **zich** voordoen bij de **voorbede**. In een wat grotere gemeente komt het vaak voor, dat gebeden wordt **voor** mensen die je hooguit van naam kent. Natuurlijk is dat niet **zinloos**. We bidden wel vaker in het algemeen voor mensen, die we niet eens bij name kennen. We dragen ook wel eens bepaalde nood op aan de Here en noemen dan mensen die daarmee te maken hebben. Bijvoorbeeld eenzamen of gehandicapten enz. Maar toch **versmalt** het je voorbede wel aanzienlijk, als je in de kerk voor iemand bidt, terwijl het alleen maar een naam voor je blijft. Je kunt daarvan niet zonder meer zeggen, dat alle leden mee lijden omdat dat ene lid lijdt. Ook het **mee-leven** en mee-dragen dat rond de voorbede zo **belangrijk** is blijft achterwege. En zo wordt de **voorbede** voor je gevoel wel eens een beetje schraal, omdat het niet **ingebod** ligt in een **direkte** kommunikatie met degene voor wie je bidt.

Ik denk, dat **een** bepaalde mate van vrijblijvendheid zo toch ongewild, en **vaak** ongemerkt het leven van de gemeente kan binnensluipen. Het zou bij heel veel **aktiviteiten** aan te wijzen zijn. Ik denk, dat ook bij het patroon

van veel verenigingen of bijbelstudieclubs iets dergelijks aan de hand is. Ledenwerven en lid worden kan daarbij soms een behoorlijk selektief gebeuren zijn.

Beginnen bij de structuur

Ik meen dat al deze gegevens laten zien, dat het beeld van het lichaam dat goed funktioneert, in de praktijk behoorlijk ongeloofwaardig kan worden. Maar wordt dat niet in de hand gewerkt, doordat we de beeldspraak zonder meer toepassen op de gemeente, zoals die **zich** aan ons **voordoe**t? En dan maakt het nogal uit, of het gaat over een gemeente van 250 zielen of van 800. In het laatste geval zullen de problemen die ik hierboven geschetst heb zich onherroepelijk voordoen.

Daarom doen we er m.i. goed aan juist aan de andere kant te beginnen. We moeten niet uitgaan van het feit, dat een bepaalde gemeente nu eenmaal een gegeven aantal zielen telt en dan vervolgens eraan werken om de beeldspraak van het lichaam gestalte te geven. We moeten beginnen bij het gegeven van het beeld. **Christus** zegt dat de gemeente zijn lichaam is. Dan moet dat ons uitgangspunt zijn bij de opbouw van de gemeente. Dan beginnen we dus bij de structuur. We gaan ervan uit, dat de leden het moeten kunnen ervaren dat **ze** aan elkaar gegeven worden en elkaar **nodig** hebben. **Dan** kan de gemeente echt als lichaam functioneren. Maar dan zal de gemeente **ook** vanuit dat uitgangspunt opgebouwd en ingericht moeten worden.

Twee konklusies

Aan dat uitgangspunt verbind ik twee konklusies. In de eerste plaats, dat wij geen grote gemeenten moeten hebben. Ik wil daar op dit moment geen exakte getallen aan verbinden. Al denk ik wel, dat boven de 450 zielen het vaak al problemen gaat geven. Maar daar is meer over te zeggen. Want het kan dan wel wenselijk zijn, om de gemeenten klein te houden, het is niet altijd mogelijk. Al hen ik van mening, dat het bij ons vaak veel te lang duurt, voordat **we** tot kerkplitsing overgaan, ik zie ook wel, dat het niet altijd kan.

Maar in dat geval hoeven we toch niet te berusten in een moeilijk werkbare situatie. Ook als kerkplitsing niet mogelijk is, zijn er genoeg wegen te vinden om de gemeenschap der heiligen zodanig structuur te geven, dat we **hinnen** de gemeente ook **echt** als leden van één lichaam functioneren. Ik zie in dat geval veel in de nadruk op het wijkwerk binnen de gemeente. Dat is mijn tweede konklusie.

Graag wil ik daar de volgende keer wat verder over schrijven. Want een en ander vraagt wel om nadere invulzorg.

C.J. de Ruijter

Onder beslag van het woord

In zijn roman *De Tempelbouwers* laat H. Westerink zien hoe het defaitisme en het kleingeloof de gemeente, die uit Babel was teruggekeerd, verlamde: het werk lag stil, Totdat ...! Nu goed luisteren naar hei verhaal!

Is het soms; totdat een goeie manager de tempelbouw organiseerde? Geen denken aan! Management is niet onbelangrijk en toen de joden zich weer aan het werk zetten, werd er georganiseerd. Maar het eerste was dat niet. Het eerste was; het profetisch woord klomk weer (Haggai en Zacharia). Het klomk in roeping en belofte. Het klomk in een concrete situatie met het oog op een concreet project. Het was geen *zweep*. Het was de wekroep: 'ontwaak, gij die slaapt ... en de HERE zal over u lichten'. Toen werd het geloof herboren en het richtte zich op en het *eigende zich toe*, wat God in zijn beproeving klaar had liggen: de gemeenschap hij het bloed van het offer, hij de tempel, bij de feesten. 'Klein joods gedoe'? Wie durft zo te spreken, als de weldaden van het verbond worden uitgedeeld? Onder beslag van het Woord gebemden grote dingen in 'klein joods leven'.

Nog eenmaal die roman. Het is van grote betekenis voor de leer van de toeëigening van het heil, dat Westerink aan de hand van Zacharia's profetie laat zien, hoe het geloofswerk bij die teruggekeerde ballingen kwam te staan in geloofsperspectief. Ze zochten naar de toekomst. Ze wisten nog lang niet alles, evenmin als wij, wanneer wij zoeken naar de toekomst van Christus. Maar ze hoorden de beloften. Toen speurden ze, ook in onderling gesprek, naar de Messias en de belofte van zijn toekomst. Hun defaitisme sloeg niet om in perfectionisme, zodat ze brutaal vóórgrepen. Maar dat defaitisme werd overwonnen in geloofsverwachting, een verwachting waarin Gods kinderen toen de weg-van-de-toeëigenin-vonden, omdat ze bij Gods hand werden genomen: samen op zijn weg.

Er liggen (ook voor ons voorwerp) rijke schatten in dit boek, omdat ze in het Bock liggen!

Gemaskeerd defaitisme

Vaak neemt de aanvechting van het geloof schone schijn aan. De satan is nu eenmaal niet ver weg – gemaskerd als engel des lichts, 2 Kor. 11,14! Zo is het bij de toeëigening van het heil. Dat is duidelijk het geval met het kwaad van het perfectionisme. Eén en al schone schijn! Het defaitisme laai z'n ware aard dikwijls eerder zien. Dat ligt ook voor de hand. Het perfectionisme is schijn-vertoning en maskert zich als vertrouwende geloofsbeleving. Maar het defaitisme is geloofs-inzinking en het doet vaak het masker op van zin voor de realiteit. We zetten dan tegenover elkaar de realiteit van het geloof en die van elke dag. Natuurlijk, in het geloof spreken we mooie woorden. De domineé kan het zondags kostelijk vertellen. Maar ja, je moet ook nuchter zijn – de praktijk van alle dag, niet waar? Het geloof verheft zich op deze manier nooit, want het kleingeloof trekt de cirkel van de verwachting steeds nauwer. We schakelen God uit, de God van de belofte. Wij zijn mensen van de werkelijkheid!

Als wij doordenken op de lijn die in *De Tempelbouwers* zo helder wordt getrokken, dan kunnen we het gemaskeerde defaitisme ook in het kerkelijke leven zien toeslaan.

Een enkel voorbeeld.

Onze Heiland heeft de éénheid van zijn gemeente ver-

worven aan het kruis. Dat is een zaak van de verwerving van het heil. Hij is onze Vrede

Maar wij 'zien het niet zo zitten', omdat wij van elkaar zijn afgegroeid òf omdat we nu eenmaal verschillende 'spiritualiteiten' kennen.

De verwerving wordt ons gepredikt. En de beloften zijn betrouwbaar. Christus liegt niet als Hij zegt: Ik ben uw vrede.

Maar de toeëigening van wat verworven is, is riskant. Dan moeten we in en uit geloof leven. 'Sola fide' – je noemt eerder een of andere studievereniging zo, dan dat je als (chr.) gereformeerde kerken samen de geloofsweg gaat, – sola fide.

Nu komen de maskers.

Ze worden geleverd door de theologie. Vaak is dat niet meer dan theologie van de kouwe grond. Het geeft niet. Het gaat toch maar om de maskerade.

Ons wordt op bestelling een theorie van de pluriformiteit van de kerk geleverd. Met eventueel als variant: een pluriformiteit, door de nood ons opgedrongen. We vinden er zelfs een dure latijnse term voor.

Het duurt niet zo lang, of we zien door de kieren van het masker heen het defaitisme en de zelf-ingenomenheid.

Goed, het masker heeft toch een tijdlang dienst gedaan en we hebben de roep van de hervormde Hoedemaker, van de chr. gereformeerde Van Lingen, van de gereformeerde K. Schilder om de éénheid van de kerk serieus te nemen een tijdlang ons van het lijf kunnen houden en zelfs hebben we een extra-beveiliging aan kunnen brengen door deze lieden, die ieder op eigen wijze verwerving en toeëigening van het heil midden in het kerkelijk leven stelden, in de hoek van het kerkisme te zetten.

Maar als het masker is versleten, komt het religieuze Amerika ons te hulp. We leren in 'denominaties' te denken! Het is voor 'behoudend' Nederland de 20e eeuwse variant van de 19e eeuwse pluriformiteit. We vinden elkaar in een evangelische beweging waar de opwekkingsliederen van Sankey en Moody meer gezongen worden dan de psalmen van het Verbond. Al naar de man is, is zijn lied. Maar we maken in ieder geval géén ruzie. We hebben over de kerkmuren heen vrede. Met is heter in vrede naast elkaar dan ruzie bij elkaar. Dat is onze wijsheid. Wie durft hij 'wijsheid' nog te vragen of deze soms "aards, natuurlijk, duivels" is, Jac. 3:15? Dat onze vrede niet de vrede is, waarvan Christus spreekt, wijzende op zichzelf, dat nemen we maar voor lief. Het denominationalisme is het masker dat het huidige defaitisme dikwijls draagt. We geloven nog wel. Maar we geloven er niet meer in. Eenheid van de (chr.) gereformeerden? Het zou mooi zijn, maar wij zullen het niet meer beleven. En de éne denominatie leeft naast de andere. De Nederl. Geloofsbelijdenis is hier niet meer van toepassing met haar klare taal over de kenmerken van de kerk. Het geloof hoeft hier niet meer geëfend te worden. Tegelijk moeten we wel in een ogenblik van helderheid erkennen, dat er in onze dagen zo weinig blijdschap, zo weinig zekerheid van het geloof is. Ja, de zaak van de (persoonlijke) toeëigening van het heil is bijzonder belangrijk. Maar *Sions gruis?*

Er ligt overigens al weer een volgend marker klaar.

J. Kamphuis

HOE GROEIDE HET GEREFORMEERD ORGANISATIELEVEN?

'Reeds op 16 november 1945 heeft prof. B. Holwerda op het eerste gereformeerde jeugdcongres te Amersfoort er op gewezen, dat de kerkstrijd van toen niet maar een storm in een glas water was, geen incident, maar een symptoom van doorvretende wetteloosheid. Op de vraag of het kerkelijk schisma ook in het politieke en sociale leven moest worden doorgevoerd, gaf hij ten antwoord, dat wij zelf niets door te voeren hebben, omdat het zich vanzelf wel overal aftekent: "Want de geest werkt door in alles. Er is geen sprake van, dat wij onzerzijds de kerkelijke conflicten zouden moeten maken tot politieke tegenstellingen. Maar het is evenzeer waar, dat wij nooit hïj machte zijn om de worsteling der geesten te localiseren tot de kerk; we kunnen het niet en we mogen dat ook niet. En de geesten die in de kerk op elkaar botsen, als het gaat om de beloften en de eisen des HEEREN, die ontmoeten elkaar weer ook op ander terrein. Want het leven is één en de tegenstelling Israël-Egypte is nooit kerkelijk slechts".'

Doorwerking van de reformatie

Zo schreef ds. C.G. Bos in zijn *Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1945*, aan het begin van het zeer informatieve vijftiende hoofdstuk *Doorwerking van de reformatie op allerlei levensterrein* (163-175).

In dit artikel wil ik nalopen, hoe het gereformeerde organisatieleven na 1944 is gegroeid. Daarvoor grijpen we naar het hoekje van ds. Ros en in de tweede plaats naar *Het vuur blijft branden; geschiedenis van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland 1944-1979* van de hand van P. Jongeling, J.P. de Vries en prof. dr. J. Douma.

Allereerst ds. Bos. Al eerder schreef hij:

'Velen, hoewel niet allen, hebben direct begrepen, dat de Vrijmaking ook gevolgen moest hebben voor de samenwerking op allerlei levensterrein, voorzover die samenwerking een principiële basis had. Wie toch door kerkelijke uitspraken gebrandmerkt was als ongereformeerd en als revolutionair, zou door dezelfde mensen en hen die zich daar achter schaalden, niet oprecht als gereformeerd en anti-revolutionair kunnen worden erkend in allerlei organisaties.

Daar kwam bij, dat in steeds bredere kring onschriftuurlijke beschouwingen doorwerkten. Met name was sterk de invloed van het Barthianisme, dat door zijn Schriftbeschouwing en ontkenning van de antithese dynamiet leg-

de onder het christelijke organisatieleven. Vooral prof. dr. K. Schilder heeft daar oog voor gehad en zicht op gegeven. Hij wist dat er nog geen eenstemmigheid was over de praktische consequenties. Maar in het slot van zijn jaaroverzicht in het kerkelijk handboek van 1947 schrijft hij: "Maar, waarover geen verschil van mening bestaat of bestaan mag, dat is de overtuiging, dat bekering het *gansche* leven betreffen *moet*, wil zij haar naam waardig zijn. En de reformatie der kerken was een acte van bekering" (a.w., blz. 121).

Er kwam steeds duidelijker zicht op, dat het Woord van de HERE, zoals wij dat in de kerk belijden, richtsnoer moet zijn voor heel het brede levensterrein. Organisatieleven op de grondslag van de Heilige Schrift zal zich daarom ook moeten richten naar de gereformeerde belijdenisgeschriften: de Drie Formulieren van Enigheid. Dat is één van de vruchten van de reformatie van 1944 geweest' (88-89).

Op gereformeerd spoor

'Vrij spoedig is gebleken, dat niet allen die met de Vrijmaking meegegaan zijn, dat gedaan hebben omdat zij eenvoudig gereformeerd wilden blijven en de kerken willen houden in het gereformeerde spoor. Zij zijn "teruggekeerd" of hebben zich "herenigd", zoals dat genoemd werd. Veel factoren hebben daarbij een rol gespeeld.

Er waren er die geen oog hadden voor de doorwerking van de zonden in het kerkelijke leven over de hele linie. Zij zagen de krachten van ontbinding niet doorwerken in het politieke en maatschappelijke leven en in het onderwijs. Zij ergerden zich aan "de doorgaande reformatie". Anderen lieten zich misleiden door het pleisteren met loze kalk door de synoden van de synodaal Gereformeerde Kerken. Zij lieten zich in de waan brengen dat er werkelijk iets ten goede veranderd was.

Nog weer anderen konden het "isolement" niet aan. de kleine gemeenschap. Frustraties, allerlei psychologische factoren speelden een rol. Maar het kwam er op neer, dat zij niet "terugkeerden", of "zich herenigden", maar werden wat 7ij nooit geweest waren: synodaal. Zij stapten over in dat deel van de kerkelijke trein, dat door de wissel was gegaan, op ongereformeerd spoor. Zij verloochenden metterdaad de Vrijmaking als akte van trouw' (91).

Vertroebeling van de bronnen

'Maar almeer is de overtuiging doorgedrongen, dat het le-

ven één is en dat er maar één Woord van de HERE is, nl. zoals wij dat in onze kerkelijke belijdenisgeschriften belijden - en dat dat Woord van de HERE de absolute norm is voor alle samenlevingsverbanden' (163).

'...wat prof. B. Holwerda in 1945 al voorzag, is gebeurd; de afval en verwording is gaan doorvreten als de kanker. In 1948 heeft hij in een referaat voor de gereformeerde jeugd te Amersfoort over "Persoonlijk bijheloonderzoek" nog dit ervan gezegd: "Door de dienst des Woords is de kerk het fundament, waarop heel het gebouw van het leven rust. Maar daarom is alle kerkbederf nooit te localiseren tot de kerkmuren. Hier zijn de bronnen, waaruit heel het leven bloeien gaat. Maar als de bronnen vergiftigd zijn of ook maar vertroebeld raken, dan wordt van de kerk uit het ganse leven geïnfecteerd. Zodra het dus in de kerk misgaat, met de Woordbediening, is automatisch heel het christelijke leven direct bedreigd. Men kan niet zeggen: dat is een kwestie van de kerk slechts, het raakt de politiek niet en het onderwijs niet; want het Woord is het zaad der wedergeboorte en de spijs der ziel voor de mensen in alle levensverbanden"' (166).

Verzet

'Maar het verzet bleef en groeide gedurig weer aan. Het vond zelfs steun bij mensen, die in het begin zelf zeer geijverd hadden voor gereformeerd onderwijs en voor gereformeerde politieke organisatie?. Het kreeg gestalte in de "Open Brief" aan de Groningse Tehuis-Gemeente. Daarin werd met deze woorden van "vrijmakingsgeloof" en "vrijmakingsideologie" gesproken: "Want in deze 20 jaar ging het van reformatie tot doorgaande reformatie. Vanuit de schoot der zuiver gehouden kerkgemeenschap mocht weer leven opbloeien, dat alleen het recht heeft christelijk, ja gereformeerd te heten. En binnen goed georganiseerde kaders mocht dit veilig gesteld worden voor de toekomst".'

Een bijzonder scherp karakter heeft dit verzet gekregen in een artikel van prof. H.J. Jager in "Opbouw" van 3 november '67. Daar lezen we: "We leven in een getto. Dat is een jodenwijk, die geheel is afgesloten van de rest van de wereld. Daarin werden de joden in vroeger eeuwen gedreven. Wij worden er niet in gedreven, maar drijven onszelf er in. (...) Het isolement begint al bij de kleuters en wordt voortgezet tot in het bejaardencentrum" ' (167-168).

'Door veel verdriet, moeite en strijd heen is het er toch van gekomen: de opbouw van het gereformeerde organisatieleven, vrijwel over de hele linie' (169). En na de beschrijving van de groei van het Gereformeerd Gezinsblad naar Nederlands Dagblad: 'Deze gereformeerde dagbladers is van onschatbare waarde geweest en is dat nog voor de opbouw en uithouw van het gereformeerde leven, uniek in de wereld' (170).

Het vuur blijft branden

Het vuur blijft branden, geschiedenis van de Gerefor-

meerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland 1944-1979 stelt:

'Hei was *genade* van God dat een minderheid werd *verwaardigd* om zich vrij te maken. Die Vrijmaking was *reformatie* en daarom geen mensenwerk, maar Gods werk.' De Gereformeerde Kerken "hebben in de weg van kerkreformatie veel Legen ontvangen" (46).

Over de geschiedenis lezen we:

'In de tijd tussen plm. 1875 en 1940 was in gereformeerd Nederland een groot aantal christelijke organisaties op allerlei terreinen van het leven opgericht en tot bloei gekomen. Hoewel de meeste daarvan een interkerkelijk karakter hadden, speelden de gereformeerden in de meeste gevallen de hoofdrol. Tijdens de Duitse bezetting kwam vrijwel al het werk noodgedwongen stil te liggen, zeker voor wat openlijke activiteiten betreft. Toen men elkaar in 1945 weer ontmoette, was inmiddels die diepe kerkelijke scheur getrokken tussen gereformeerden die tot dan tot hetzelfde huis behoord hadden. Kon men in de kerk de zwaarste maatregelen treffen en vervolgens in andere verbanden als christenen met elkaar omgaan alsof er niets gebeurd was?'

Om het gereformeerd karakter van het werk

Op een landelijk jeugdcongres in november 1945 zei voorzitter J.G. van Oord: 'De reformatie der kerk moest bevruchtend doordringen op het gezinsleven, schoolwezen, op het brede veld van de politiek en op sociaal-economisch terrein. Wie onder ons durft beweren, dat hier reformatie onnodig is? Wat is ook de wereldgelijkvormigheid in deze kringen doorgedrongen...'

'Dit citaat toont aan dat "doorgaande reformatie" niet maar een leus was die pas vanaf 1948 opgeld deed; nee, ze behoort tot het authentieke erfgoed van de Vrijmaking zelf. En daarbij gaat het niet in de eerste plaats om de vraag met wie je wel of niet kunt samenwerken, maar om het gereformeerd karakter van dat werk zelf' (58-59).

Aan het eind van de discussies op het Amersfoorts Congres namen de deelnemers een twaalftal conclusies aan. 'Daarin werd gesteld, dat terugkeer tot het Woord des Heren onder meer een kritische bezinning meebrengt op het beginselprogramma en het optreden van de ARP, omdat dit beginselprogramma goeddeels berust op bepaalde theologisch-wetenschappelijke gedachtenconstructies, die zich wezenlijk van Schrift en belijdenis verwijderen' (61).

De Vrijmaking had ook gevolgen voor de pers. *De Vrije Kerk* werd *Gereformeerd Gezinsblad* en later *Nederlands Dagblad*. 'Zijn voortdurende voorlichting heeft veel mogen bijdragen tot de doorwerking van de Vrijmaking op verschillende levensgebieden, niet alleen in het stichten van nieuwe organisaties, maar ook en vooral in het voortdurend toetsen aan de Schrift van het werk dat daar moet gebeuren' (62).

Moeiten in de jaren vijftig

In de jaren vijftig werden de gemoederen sterk bezig gehouden door de vragen rond de doorgaande reformatie: 'Eiste de reformatie van 1944, dat nu ook op allerlei terreinen van het leven de banden met hen die kerkelijk verkeerde wegen kozen, werden doorsneden. Of moest men juist in de oude verbanden actief blijven om daar naar vermogen nog het verval te weren?'

Naarmate de tijd voortschreed, werd deze vraagstelling door steeds meer vrijgemaakten in eerstgenoemde zin beantwoord, al bleef er steeds een minderheid die van "cijgen" organisaties niet wilde weten' (73).

Aan het eind van de vijftiger jaren kwam het GPV in de moeite, toen zijn eerste voorzitter 'plotseling van standpunt veranderde en het pleit ging voeren voor een "open" GPV, d.w.z. een partij waar de kerkkeuze geen centrale rol meer zou spelen bij het toelaten van leden. Ook anderen die vooropgegaan waren in het ijveren voor doorgaande reformatie, verlegden hun koers', zoals bleek uit de brochure *Heroriëntatie noodzakelijk*. Het GPV koos een nieuw bestuur, dat verder wilde gaan in de koers die in de conclusies van het Amersfoorts Congres van 1948 gewezen was.

Stormen in de zestiger jaren

In de zestiger jaren leidden twee zaken tegelijkertijd tot strijd: de waardering van de Vrijmaking en de binding van de aangenomen belijdenis, waardoorheen speelde de waardering van het kerkverhand (79).

Er werd gesproken over een vrijheidsdrift, 'die de zin der vrijmaking volkomen ontkrachtte, omdat zij onze confessionele en kerkrechtelijke pretentie uit 1944 omverwierp en de kerken rechtstreeks dreigde te voeren naar een "vrij-evangelisch" en kerk-ruimte-ideaal. De moeiten waren groot in vele gemeenten en de strijd was uiterst pijnlijk' (88).

De stormen die in de jaren zestig in de Gereformeerde Kerken woedden, lieten ook het netwerk van organisaties dat in voorgaande decennia was opgebouwd niet onberoerd. Enkele scholen kwamen buiten het Landelijk Verband van Gereformeerde Schoolverenigingen te staan. Een nieuwe Gereformeerde Vereniging van Onderwijzers, Leraren en Kleuterleidsters werd opgericht. In Groningen en Amsterdam werden nieuwe Gereformeerde Studentenverenigingen opgericht. 'nadat de daar in 1947 opgerichte verenigingen onder invloed van de "Open Brief" waren overgegaan tot een open ledentoelatingsbeleid' (91). Ook van enkele kiesverenigingen werd geconstateerd, dat zij niet meer op de grondslag van het GPV stonden (93).

'Na de synode van Hoogveen blijkt de kwestie van de "doorgaande reformatie" in onderwijs, politiek enz. als strijdpunt praktisch uit de gereformeerde kerken verdwenen. Wel blijft het een punt van zorg allen tot de noodzakelijke activiteit voor deze zaken te bewegen. Verder

blijkt een nieuw discussiepunt hoe en in hoeverre vanuit deze gereformeerde organisaties voor concrete doelen kan worden samengewerkt met mensen met wie geen kerkelijke eenheid bestaat' (93).

Doel van deze summier geschiedschrijving in *Her vuur blijft branden* was ons 'de rijke zegen te laten zien die God in de Vrijmaking geschonken heeft, en ook iets van de vele zwakheden waarmee mensen met deze zegeningen zijn omgegaan' (101).

Geïsoleerde positie

Het derde deel van *Het vuur blijft branden* gaat op enkele thema's dieper in. Ik licht enige passages uit de hoofdstukken *Isolement* en *Kerk zijn*.

'Het valt niet te ontkennen dat de gereformeerde kerken (vrijgemaakt) een geïsoleerde positie innemen. Aan veel dingen doen wij niet mee. Dit isolement zoeken wij niet.' (...) 'Wanneer wij ons desondanks in een geïsoleerde situatie bevinden, dan zien wij dat als een consequentie van onze geloofsovertuiging. We kunnen met veel mensen, soms ook met broeders en zusters, niet gezamenlijk optrekken, omdat wij serieus nemen wat de Schrift over de kerk zegt' (114). 'Wat ons echter wel dwars zit, is de verdeeldheid tussen hen die oprechte christenen zijn, vaak ook nog dezelfde helijdenisgeschriften hebben als wij, maar met wie het tot nu toe niet mogelijk bleek tot kerkelijke eenheid te komen. Ook ten opzichte van hen staan wij voortdurend in een geïsoleerde positie. En het is hier uiteraard wel heel schrijnend wanneer zij ons dit isolement verwijten, terwijl wij ook in dit geval onze bezwaren tegen bepaalde vormen van samenwerking vanuit een geloofsovertuiging formuleren' (116-117).

'Daarom is het (...) als christelijke oproep aan te merken wanneer wij onze broeders en zusters buiten de gereformeerde kerken (vrijgemaakt) voorhouden dat punt 1 op ons program van samenwerking moet zijn: het streven naar kerkelijke eenheid. Wie wel over de maandag wil praten met de vragen van de school en van de politiek, maar daaraan het gesprek over zondag niet wil laten voorafgaan, zet de zaak van de christelijke eenheid op haar kop' (121-122).

Isolement en breedheid

'Verbond betekent isolement. Kerk betekent isolement. Want God roept ons uit de wereld van de mensen.' 'De kerk moet een heilige kerk zijn, afgezonderd van de wereld. Daardoor kwamen we vaak in een hoek te staan. Maar het is en blijft dan wel een hoek van Christus' wereld, waarover Hem alle macht gegeven is. Vanuit het verbond en de kerk houden wij zicht op heel het leven, van de zondag tot en met de zaterdag, van ons eigen plaatsje tot aan de einden der aarde. Hoe apart we ook staan, we moeten in de gaten houden dat het de wereld van Christus is.

Isolement en breedheid kunnen samengaan' (141).

Geslotenheid waarom?

'Hoe *gesloten* de organisaties ook mogen zijn, zij richten zich op de vorming van kerkleden voor hun roeping in de wereld' (157). '...hei isolement werd gekozen om de *kerk* niet uit de politiek weg te drukken en om een goede gereformeerde bezinning te waarborgen.

Tegen hen die wel politiek met ons wilden samenwerken, maar dan de kerkelijke kwestie blauwblauw wilden laten, hebben wij gezegd; waarom zullen wij niet met de zondag beginnen voor de maandag aan de orde komt?

En met het zicht op een zo groot mogelijke helderheid in de politieke bezinning kan daaraan worden toegevoegd: waarom zullen wij ons de moeite op de hals halen die aan alle interkerkelijke samenwerking verbonden blijken? Als het kerkelijk om ons heen bij zovelen op instorten slaat, doen **we** er dan verkeerd aan in deze geestelijke crisis goed te bewaken wat we hebben en binnen eigen kerkelijke omheining te houden wat wij aan organisaties voor bezinning en hulp hebben opgebouwd?' (158)

Gevaar van isolationisme

'Het kan niet ontkend worden, dat ons isolement ook wel eens in Isolationisme ontaardt. De moeilijkheden komen aan het licht in de discussies over al of niet samenwerken.' Zou het in bepaalde gevallen niet mogelijk zijn te komen tot 'een samenwerking "op punten"', voor iedereen duidelijk geformuleerd en zonder prijsgeving van eigen kerkelijke overtuiging?' (158)

'Het isolationisme bedreigt ons telkens als wij voor de concretisering van onze taak in de wereld het *maximale* (eensgezindheid in het kerkelijke) niet kunnen bereiken en dan met het *optimale* (eensgezindheid op basis van een program, of ook simpelweg "op punten") wat te bereiken valt geen genoegen willen nemen.

We moeten daarbij goed voor de geest houden dat trouw aan wat wij voor God en zijn gemeente beleden hebben in heel ons leven zal moeten blijken. Jagen naar *macht* via samenwerking gaat altijd gepaard met verduistering van de belijdenis die we in deze wereld te verdedigen hebben. Met Bavinck moeten we als eerste regel bij samenwerking vaststellen, dat onze beginselen er geen schade bij mogen lijden' (161-162).

Tot zover een korte beschrijving van de groei van het gereformeerde organisatieleven, zoals we die aantreffen in *Nederlandse Kerkgeschiedenis* na 1945 en *Het vuur blijft branden* (in het algemeen trouwens aan te bevelen lectuur!). De volgende keer wil ik nog wat dieper ingaan op de motieven voor gereformeerde organisatie.

G.J. van Middelkoop

PERSVERSLAG

van de vergadering van de &puraren-curatoren van de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken, gehouden op donderdag 16 dec. 1992 te Kampen

1. De vergadering wordt te 9.45 uur op christelijke wijze geopend door de president-curator, ds. C.J. Smelik.
2. In het openingswoord wordt de 138e Dies Natalis van de Universiteit gememoreerd. Dankbaar kan worden vermeld dat docent ds. M.J. Rittersma in zoverre genezen is, dat hij zijn werk weer kan hervatten. Aan ds. Ph. Rooda, die hem verving, zal dank worden gebracht. De universiteit kan dankbaar terugzien op het werk van prof. dr. C. Trimp, die onlangs zijn afscheidscollege gaf. Met de promotie van zijn opvolger, ds. C.J. de Ruijter, die deze dag haar beslag zal krijgen, is de universiteitsgemeenschap te feliciteren.
3. De rector en de secretaris van de senaat wonen het eerste deel van de vergadering bij. In het laatste deel van de vergadering zijn deputaten-financieel aanwezig.
4. De notulen van de vergaderingen d.d. 7.9.1992 en 8.10.1992 worden vastgesteld. Ook die van 4.6.1992 en 7.9.1992 met deputaten-financieel.
5. Van de ingekomen stukken vallen te vermelden:
 - a. een dankbetuiging van de fam. Rittersma voor betoond medeleven;
 - b. een mededeling inzake de voorbereidingen van de werkgroep voor het komende internationaal Theologisch Congres;
 - c. een uitnodiging voor een feestelijk concert ter gelegenheid van het huwelijksjubileum van ds. B. Vuijk op 18 dec. 1992 te Amersfoort; de secretaris heeft een gelukwens gezonden;
 - d. een schrijven van het Damescomité waarin wordt medegedeeld dat dit jaar f 200.000,- ter beschikking van de bibliotheek is gesteld; wordt met dankbaarheid kennis van genomen;
 - e. een schrijven van de senaat van het studentencorps FQI waarin wordt medegedeeld dat besloten is de uitgave van de Almanak om financiële redenen te staken. In overleg met deputaten-financieel zal worden gezien of toch niet op een of andere wijze de uitgave kan worden voortgezet.
6. De rapporten van de collegebezoeken van het laatste semester worden besproken. Dankbaar wordt geconstateerd dat het onderwijs gegeven wordt volgens de vereisten van confessionele betrouwbaarheid en wetenschappelijk gehalte, zoals in het Statuut van de Universiteit gesteld.
7. Met deputaten-financieel wordt de begroting 1993 besproken. Het blijkt nodig het **quotum**, dat een aantal jaren behoorlijk stabiel kon blijven, voor het komende jaar met f 2,- te verhogen tot f 19,50.
8. De vergadering wordt gesloten.

A. Kamer, assessor

SOEST

Wanneer we de kerk van Soest binnenkomen, dan werden we begroet door twee vertegenwoordigers van de ontvangstcommissie. Kerkleden uit andere gemeenten en mensen die geen kerklid zijn, worden speciaal door hen aangesproken. Voor wie voor het eerst de kerkdiest bijwoont, ligt een folder klaar met daarin een 'hartelijk welkom voor de gasten' plus informatie over de kerkdienst. Voordat we na dit welkom de kerkzaal binnengaan kunnen we, wanneer de plaatselijke predikant ds. Geerds voorgaat, een strookje meenemen, waarop het thema en de punten van de preek staan vermeld.

Achterin de kerk staat een Engels eenklaviers pijporgel met zes stemmen, waarmee drie organisten ieder op eigen wijze de gemeentezang begeleiden. Bij de eigen predikant kan het zingen wel eens beurtzang zijn bij psalmen die zich daar goed voor lenen.

De aandacht die de liturgie op de gemeentevergaderingen heeft gehad, heeft ertoe geleid dat meer afwisseling in de dienst mogelijk is. Zo kan in de middagdienst de geloofsbelijdenis staande worden aangehoord of door de gemeente worden gezongen aan de hand van Gezang 3 of 4. Een vernieuwing wordt na veel gebruik weer gewoonte. De afwisseling (bijvoorbeeld door oude en nieuwe vormen naast elkaar te gebruiken) kan ervoor zorgen dat een onderdeel van de eredienst niet zo gauw als sleur wordt beleefd.

Het is niet moeilijk ons een voorstelling van het kerkgebouw van Soest te maken. We moeten dan naar een schoolgebouw zoals ze voorheen overal in het land te vinden waren: een rij lokalen naast elkaar, wc's er tegenover en de personeelskamer aan het eind. In 1982 werd een dergelijke oude school gekocht, de tussenmuren gingen eruit: uit de school groeide een kerk met passend en eigentijds interieur. Bijna al het werk werd door kerkleden, toen 110 leden, gedaan. Inmiddels is de kerk gegroeid tot 280 leden, waarmee het gebouw te klein is geworden. Een commissie die vergroting van het kerkgebouw voorbereidt, heeft het handig aangepakt. Er kwam een plan met varianten opklappend in kosten, met als laatste en duurste plan een ingrijpende verbouwing. Maar wat zou het mooi zijn als dat laatste zou kunnen! Hierop kwam aan verhoging VVB en giften genoeg binnen om aan het duurste plan dat een aanzienlijke verbetering zal betekenen, te kunnen beginnen. Opnieuw zal met inzet van gemeenteleden aan de bouw worden begonnen.

Nieuwe opzet gemeentevergadering

Of een gemeentevergadering goed of minder goed, zelfs slecht verloopt, hangt mee af van de organisatie. Een

avond met enkele kerkeeraadsleden voorin en de gemeente als op zondag in de luisterhouding op rijtjes in de kerkzaal, werpt nogal wat drempels op. Je moet naar voren komen (veel mensen zien daar erg tegenop), je moet in de microfoon spreken (ook onbekend) en je staat plotseling op een plek voorin de kerk waar zich anders de kerkemad bevindt, en dat is ook even wennen. Gevolg: alleen mensen die gewend zijn onder deze omstandigheden het woord te voeren of die enige moed hebben komen aan het woord. Maar dat is nog niet de gemeente. Daarom is in Soest ook eens voor een andere vorm gekozen, waarbij de kerkeeraad enkele punten op papier heeft gezet die vervolgens in groepen werden besproken en vanuit de groep weer aan de gemeente werden voorgelegd. De kerkeeraad liet de avond zorgvuldig voorbereiden door een commissie. Er werden gemeenteleden ingeschakeld om er een goede en vooral ook gezellige avond van te maken. Deze nieuwe opzet voldeed uitstekend.

Bij de evaluatie werd onder andere genoteerd:

1. Bespreking in groepjes is plezierig. Meerdere personen kunnen aan het woord komen. De bespreking wordt er evenwichtiger door.
Nadeel: meeluisteren met de kerktelefoon gaat niet.
2. Vermenging van binnenkomers over de groepjes bevordert het onderlinge contact. Jongeren komen aan de praat met ouderen. Je spreekt eens iemand waar je eigenlijk nooit contact mee hebt, enz.
3. Je kunt de onderlinge band beleven door samen actief te zijn.

In de laatste gemeentevergaderingen heeft de jeugd een eigen aandeel gehad door het zingen van een aantal liederen.

Jongeren worden de laatste tijd meer bij het gemeenteleven betrokken en nemen ook zelf initiatieven. Zo heeft de jeugd de gemeente uitgenodigd voor een feestelijke maaltijd om samen het begin van het nieuwe jaar te vieren.

Er valt over het gemeenteleven, over wat de Here ons hierin geeft, meer te vertellen. We moeten ons tot enkele punten beperken en willen hierbij ook de geschiedenis niet vergeten.

Uit de geschiedenis

Op alle correspondentie van de (burgerlijke) gemeente Soest staat het motto 'Soest Natuurlijk'. Het oorspronkelijke boerendorp, grenst oostelijk aan het weidegebied van de Eempolders en naar het westen aan een prachtig bosgebied, waaronder de Vuurse bossen en Pijnenburg en meet zuidelijk het recreatiegebied de Soesterduinen. Op de kaart vinden we Soest in de buurt van Utrecht. Zo dicht onder Invloed van de bisschop had de Reformatie in de zestiende eeuw erg veel moeite van de grond te komen.

Bij de restauratie van de Grote Kerk in het centrum van het dorp werden twee beeldjes gevonden van de apostelen Petrus en Paulus, aan wie deze kerk voor de Reformatie was gewijd. Het verhaal gaat dat die bij de beeldenstorm

van 1520 daar door nonnen werden verborgen. Hoewel er geen duidelijke bewijzen zijn dat de Reformatie hier invloed heeft gehad, is dit misschien toch een aanwijzing dat Soest aanhangers van de 'nije leer' heeft gekend.

Na de volgende reformatie, dat was voor Snect de Doleantie, werd in Soestdijk, in 1887, de eerste Gereformeerde **Kerk** geïnstitueerd en de Julianakerk gchouwd. Pas in 1907 doet hier de eerste predikant, ds. Horjus, **daarvoor** zendeling in Nederlands-Indië, zijn intrede. Voordat Horjus kwam, werd de gemeente bediend door een zogenaamde oefenaar, een **zekere** Jac. de **Ruig**, schoenmaker van professie, een man met 'singuliere' gaven en groot kerkelijk gezag. Kort voor de oorlog krijgt ook Soest een kerkgebouw. De kerken van Soestdijk en Soest tellen nu ruim 1600 leden.

Bij de Vrijmaking was de kerk bijna verdwenen. Slechts één ambtsdrager, broeder Duijst, diaken, maakte zich vrij. De kerk telde achttien leden. Te klein om zelfstandig te zijn, zouden we zeggen. Dat was heel duidelijk de mening van kerken in de classis. Er is heel wat druk uitgeoefend op de broeders om de gemeente onderdeel te laten worden van de kerk van Baarn of Amersfoort-West. Maar de kerk bleef zelfstandig en groeide. Dan komen de zestiener jaren. Een groot deel van de kerk van Baarn, volgde de leiding van ds. Borgdorff en kwam buiten het verband van de Gereformeerde Kerken te staan. Ds. Borgdorff was consulente van de kerk van Soest. Een flink aantal leden van de kerk van Soest onder leiding van een minderheid van de kerkeraad volgde ds. Borgdorff en ging nu naar de diensten in Baarn. Een van Ien, de scriba, heeft hij de overstap naar Baarn meteen maar het hele archief meegenomen. Alle verzoeken om het archief terug te brengen bij de kerk die is blijven voortbestaan, hebben nimmer mogen baten. Soest is tot vandaag toe het archief kwijt.

In 1978, wanneer de kerk 140 leden heeft en Raam 120, wordt ds. Houtman beroepen voor de kerken van Soest en Baarn. Het is de eerste predikant sinds de Vrijmaking.

Het zou niet goed zijn hij de geschiedenis van de kerk van Soest de kerk van Maartensdijk te vergeten, een kleine kerk die een eigen predikant heeft gehad: ds. J.J.P. Moerkoert, die als onderwijzer op Kalimantan Barat werkte, waarna hij predikant werd op het eiland Soemba. Ds. Moerkoert heeft een aantal jaren in grote trouw in deze gemeente mogen werken. De kerk van Maartensdijk met nog veertig leden en zonder uitzicht op enige groei, werd in 1980 opgeheven, waarbij zich een aantal leden bij de kerk van Bilthoven aansloot en het grootste deel lid werd van de kerk in Soest. Vanaf 1984 is ds. G.E. Geerds, voormalig zendeling op Kalimantan Barat, predikant van onze gemeente. Door de groei van de laatste jaren moet nu het kerkgebouw worden vergroot.

Terugziende op een stuk geschiedenis kunnen we ons verwonderen over de manier waarop deze door Gods hand werd geleid.

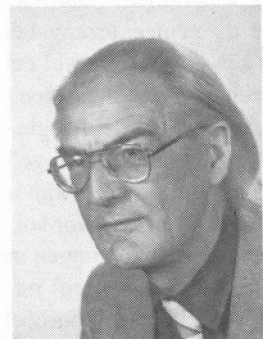
N.A. Bakker en K. Brijder

Dokter Los

• spreekt u aan!

In zes lezingen wil Piet Los met u praten over **aktuele pastorale problemen**. Hij doet dat op zijn eigen, persoonlijke manier, waarbij hij de dingen bij hun naam noemt en toch mild blijft. Hij begeeft zich **als kwetsbaar** mens 'onder anderen' en geeft zo **aanzetten** om de naaste naast u te zien en lief te hebben als uzelf.

P.L. Los: Onder anderen
– zes pastorale lezingen –
paperback, 88 pag., f 11,25
verkrijgbaar in de boekhandel

Los' boodschap is niet **nieuw**, maar uit de toon waarop hij spreekt over de naaste, opvoeding, depressiviteit, assertiviteit, **zelfdoding** en homofilie wordt duidelijk dat hij **begaan is met** zijn hoorder/lezer. En dat spreekt aan!

Oosterbaan & Le Cointre b.v.
Postbus 25, 4460 AA GOES
tel. 01100 - 15591

NAAR VERMOGEN OPVOEDEN EN ONDERWIJZEN

Hoe word je een opvoeder?

Hoe word je eigenlijk een goede opvoeder?

Iedereen die met kinderen te maken heeft is in principe een opvoeder.

Ook door niets te doen met een kind voed je al op. In positieve of negatieve zin, je voedt op!

Iedere ouder is dus een opvoeder, omdat hij of zij vader of moeder is.

Een jongen en een meisje ontmoeten elkaar, ze worden verliefd. Na een poosje verkering gaan ze verloven en weer enige tijd later trouwen ze. Na verloop van tijd raken ze in verwachting van nieuw leven. Zo op het oog een zeer veel voorkomende en min of meer normale situatie.

Vanaf dat moment zijn die ouders opvoeders!

De meeste echtparen zijn ouder geworden, zonder daarvoor een specifieke cursus voor opvoeding gevolgd te hebben.

Zware woorden

Toch zijn met het oog op de opvoeding van hun kinderen bij de start van hun huwelijk al gewichtige dingen gezegd:

'Zij moeten hun kinderen, wanneer zij die van God ontvangen, opvoeden in de kennis en dienst van de Here, tot zijn eer, tot opbouw van zijn kerk en tot heil van die kinderen' (huwelijksformulier).

Dat is niet **niks**. Je kinderen opvoeden in de kennis en dienst van de Here.

Hoe doe je dat? Is dat voor iedereen hetzelfde? Wanneer doe je dat?

Hoe is dat te combineren, tot eer van God, tot opbouw van de kerk en tot heil van de kinderen.

Zijn die twee eerste en de laatste partij vaak geen tegenstrijdige partijen?

Het kind wil totaal iets anders dan wat dienstbaar is aan Gods rijk?

Hoe kun je toch het heil van het kind zoeken, als je **als** ouders 'nee' moet zeggen?

Terwijl je weet dat het 'nee' voor je kind een enorme domper betekent?

Ook in het formulier wat gelezen werd bij de doop, staat een indringende vraag over de opvoeding van de kinderen:

'Beloofst u, dat u dit kind, waarvan u de vader en de moeder bent, bij het opgroeien in deze leer naar vermogen zult onderwijzen en laten onderwijzen?'

Hier worden geen kleinigheden gevraagd: 'Naar uw vermogen uw kinderen onderwijzen.'

Wij allen die bij de doopvont hebben gestaan hebben dat beloofd!

Een niet onaanzienlijke opdracht hebben we op de schouders genomen.

Hoe zijn we daarop voorbereid?

Of laten we alles maar op ons afkomen. We zien wel hoe het met ons kind zal gaan?

Zijn we op zo'n manier wel 'naar vermogen' bezig?

En is de opdracht eigenlijk niet te zwaar?

Wie kan zijn kinderen op de weg van de Here houden?

Voor veel zaken moet je tegenwoordig een diploma op zak hebben.

Maar wie van de ouders heeft zich op zijn taak zodanig voorbereid dat zij een certificaat 'Opvoeder' op zak hebben?

Hoe moet dat ooit goed gaan in deze roerige tijden?

Ik merk in de praktijk ook dat veel ouders moeite hebben met de opvoeding van hun kinderen.

'Doe ik het zo wel goed?' Of 'Hoe moet ik dit kind nu aanpakken? Ik weet me geen raad!'

Nooit alleen

Hoe is dat vroeger eigenlijk allemaal goed gegaan?

Ook toen hebben de ouders zonder specifieke cursussen hun kinderen opgevoed.

Ondanks dat en de gebreken die aan de opvoeding van die ouders kleefden, bleef er een jong geslacht wat de Here vreesde, Hem diende. Want zijn Kerk is er tot op vandaag.

Het opgroeien in de vreze van de Here is namelijk geen mensenzaak maar een zaak van de Here.

Hij leidt de kinderen op Zijn weg. En daar wil hij mensen bij inschakelen.

Dat is het mooie van de beloften die gelovige ouders bij de doop aflegden.

De hele gemeente zat daarbij als getuige. De hele gemeente werd zelf door het zien bedienen van het sacrament gesterkt in geloof: 'Die beloften zijn net als aan dit kind ook aan mij gegeven.'

Tegelijkertijd werden de aanwezige gemeenteleden getui-

gen. Zij werden door het horen van de belofte van die ouders 'medeplichtig'. Dat wil-zeggen ze namen door **hun** aanwezigheid mede de plicht op zich toe te zien op een goede opvoeding en goed onderwijs aan dit kind.

Daarom behoort bijvoorbeeld de hele gemeente betrokken te zijn bij opvoeding en onderwijs in de gemeente. Echte belangstelling voor de catechere en het verenigingswerk, warme belangstelling voor het gereformeerd onderwijs, ook al bent u niet getrouwd of hebt u geen kinderen op die school.

We laten **als** gemeente de ouders er niet alleen voor staan. Als ouders kunnen we ons niet in onze **gezinnetjes** opsluiten, alsof ze ons particulier eigendom zijn.

Laten we andere leden uit de gemeente bij de opvoeding van onze kinderen betrekken.

We denken vaak: 'Zoals wij **het doen** is het goed'.

Maar laten we proberen ons **kwetsbaar op** te stellen in opvoedingssituaties. Leg uw manier van opvoeden eens aan anderen voor: 'Wat denken zij ervan?' Daarbij hoeft men beslist een ongehuwde zuster af broeder niet over te slaan, en ook het kinderloze echtpaar niet.

'Naar vermogen onderwijzen' betekent dat we ons daarvoor tot het uiterste zullen inspannen.

En lukt dat nog in onze turbulente twintigste eeuw?

Vader heeft zijn werk. Moeder wil graag ook een deel van haar vroegere 'job' overhouden als afleiding van die 'saaië' huishouding, of om er later, als de kinderen groot zijn, niet helemaal uit te zijn.

Toch blijft de belofte van het 'naar vermogen onderwijzen' aan de kinderen staan.

Als we kinderen van de Here hebben gekregen blijft dat de konsekwentie.

We zullen dan moeten kiezen.

En op grond van de afgelegde beloften lijken me de keuzemogelijkheden duidelijk.

Kiezen we voor onze kinderen of voor onszelf?

Betaalde arbeid, naast een taak als opvoeder van kinderen trekt in negen van de tien gevallen een te zware wissel op de opvoeding van de kinderen. Een betaalde baan slokt ons meestal meer op dan de uren die ervoor staan. Als beide opvoeders een volledige baan hebben zal er (te) weinig tijd overblijven voor de opvoeding van de kinderen.

Als we ons serieus inzetten voor de opvoeding **van** onze kinderen zal dat onze tijd en aandacht behoorlijk opeisen. Zijn ouders voldoende op de hoogte met ontwikkelingsfasen die een kind moet doormaken?

Welke houding past als opvoeder het beste bij welke ontwikkelingsfase?

Hoe konsekwent **mag** of moet je zijn?

Dat vraagt van de ouders onderzoek naar **antwoorden** op deze vragen.

We moeten ze kunnen beantwoorden voordat we in een bepaalde moeilijke fase terechtkomen.

In de opvoeding **van** een kind is er vaak **maar** weinig ruimte voor 'herkansing' ...

Opvoeden van kinderen is een prachtaak, boeiender en

afwisselender dan **menige** andere baan.

Maar ook een veeleisende opdracht.

Kunnen we dat wel aan? Boe houden **we** om de kinderen op de weg van de **Here**?

Gaven van de Geest

Gelukkig blijft daarbij de belofte van de Here God dat Hij ons niet in de steek zal laten.

Want alleen redden we het niet.

Ook al steken we al onze tijd in de opvoeding en het onderwijs van de kinderen, er zou niets van terecht komen als onze God ons Zijn hulp niet geboden had.

In hetzelfde **doopformulier**, waarbij we zulke zwaarwichtige **beloften** afleggen, staan ook deze woorden:

'Wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Heilige Geest, verzekert de Heilige Geest ons door dit sacrament ervan, dat hij in ons wonen en **werken** wil en ons tot **levende** leden van Christus wil maken.'

Er werd ook voor het kind **gebeden**:

'Wij bidden U ook door Hem, uw geliefde Zoon, dat U dit kind door uw Heilige Geest voortdurend wilt regeren, zodat het christelijk en godvrezend opgevoed wordt...'

God Zelf **belooft** zijn Heilige Geest. Die Geest **moet** het 'maken' in onze kinderen.

Kunnen de opvoeders nu dat met een zucht achterovervallen en zeggen: 'De Geest zal het wel regelen'?

Nee, zo niet. De Geest maakt ons niet passief. Nee zijn adem maakt ons integendeel **aktief**.

De **adem** van de Geest levert de zuurstof voor de actie.

In Deuteronomium 6 staat het zo prachtig hoe we naar ons vermogen onze kinderen kunnen **onderwijzen**: Vertel je kinderen van de daden van de Here als je in huis bent, als je onderweg bent, als je neerligt en als je opstaat. Dag in dag uit Gods grote werken aan je kinderen bekend maken.

Daar komt bij: 'Waar het hart vol van is...'

Hoe staan we zelf tegenover Gods grote daden? Zijn we daar zelf ook vol van?

Laten we ons **ook** vullen zondags in de kerk en in week door persoonlijke Bijbelstudie?

De Geest maakt ons actief. Maar die Geest werkt door het Woord!

In dat Woord zelf zit de leven reddende zuurstof.

Zonder dat Woord treedt ademnood en dood in!

De Here God heeft in zijn kerk met Pinksteren zijn Geest uitgestort.

Die Geest zorgt voor vele gaven.

Hij geeft mensen die (1 Cor 12.) gaven **van** genezing hebben, of de gave van de profetie, of de gave van het onderscheiden van geesten enzovoorts.

Zo gaf de Here door de Geest zijn kerk **ook** mensen met bijzondere gaven op het terrein van onderwijs en opvoeding.

Hij laat de ouders niet alleen staan hij **het** vervullen van de afgelegde beloften bij de doop.

Maar als we naar vermogen **onderwijzen** dan zullen **we**

de verstrekte middelen ook ter hand moeten nemen. We moeten de hulp van de Geest door wijze opvoeders dan ook inschakelen.

Van kind tot kind

Zo vericheen als hulpmiddel hij de godsdienstige opvoeding onlangs een tweede druk van het boek *Van kind tot kind* van de hand van Inge Oostdijk.

Als je nu als ouders wat wilt weten over de christelijke opvoeding van je kind in alle leeftijdsfasen dan heb je hier een schitterend boekwerk. Niet een dik theoretisch handboek.

In 111 pagina's vertelt Inge, in de van haar bekende, begrijpelijke taal, veel over het omgaan met onze kinderen. Ze doorloopt alle leeftijdsfasen van de kinderen met de daarbijbehorende problemen.

Een schitterend boek voor wie 'naar vermogen wil opvoeden en onderwijzen.'

De titel van het boek gaat volgens de schrijfster terug op Psalm 105: 'Het verbond met Abraham Zijn vrind, bevestigd Hij van kind tot kind.' Ik moest bij de titel van dit boek altijd denken aan Psalm 78 : 1: 'Van kind tot kind dit onderwijs ontvang'. Maar door de nieuwe berijming is die regel in ongenade gevallen, denk ik.

Wat me altijd weer opvalt bij Inge Oostdijk is haar positieve benadering van de dingen.

Lees maar mee: 'Opvoeden is geen opeenstapeling van geboden en verboden, maar een liefdevol spreken over het grote wonder dat God in elk gelovig mensenhart wil doen.'

Van kind tot kind staat boordevol praktische tips: Hoe ga je om met het bijbellezen als er kinderen aan tafel zitten. Hoe leren de kinderen bidden. enzovoorts.

Het boek kan je als ouders helpen positiever met je kinderen om te gaan.

Achterin het boek zijn liederen opgenomen om te zingen in het gezin.

Het boek sluit af met een lijst 'Om te lezen' voor jong en oud.

Ten opzichte van de vorige druk is er weinig veranderd. De omslag is wat frisser en alle foto's zijn vervangen door andere.

In onze kerken is het – dacht ik – nog niet za ingeburgerd dat de kerkeraad bij de doop van een kind meer geeft dan de doopkaart. Toch zou het mooi zijn als de kerk aan de ouders een geschenk geeft, wat hen kan helpen bij de opvoeding van de kinderen.

Van kind tot kind is een prachtig geschenk, wat de kerkeraad bij de doop van een (oudste) kind in een gezin kan geven aan de doopouders.

Is er geen kritiek? Toch wel.

In de eerite plaats worden allerlei zaken door Inge nogal idealistisch benaderd. Het zou je een schuldgevoel kunnen bezorgen dat je het als ouders niet net zo als Inge hebt aangepakt in de opvoeding. Je zult bijvoorbeeld maar een heel ander karakter hebben dan de schrijfster. En de omstandigheden in een gezin kunnen in werkelijk-

heid soms zo anders zijn, dat ze moeilijk om te buigen zijn.

In de tweede plaats passeren in dit boek zo veel onderwerpen de revu (bijvoorbeeld alle leeftijdsfasen), dat er nooit echt diepgaand allerlei opvoedingsproblemen besproken kunnen worden. In kort bestek worden allerlei zaken aan de orde gesteld. Dat is voor een eerste kennismaking met de opvoedingslectuur niet hinderlijk. Maar voor een diepgaander behandeling van allerlei opvoedingsvragen zal men elders moeten zoeken.

Het zou daarom fijn zijn als in onze kring nog meer materiaal zou verschijnen ten dienste van het 'naar vermogen opvoeden en onderwijzen' van de kinderen van het verbond, opdat zo des te meer verantwoord de afgelegde beloften vervuld kunnen worden.

Jetze J.D. Baas.

N.a.v. *Van kind tot kind. Over godsdienstige opvoeding* (2e druk), Inge Oostdijk. Uitg. De Vuurbaak. ISBN 90-6015-899-7. NUGI h35 f 19,90
Foto's: Nederlands Dagblad. Jaco Klammer, M. Minnee en Tj.S. de Vries.

Hoe stelt u zich God voor?

Over deze vraag schreef prof. dr. W.H. Velema in het maandblad en dienste van ouderlingen en diakenen van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland *Ambtelijk contact*.

Als deze vraag ons gesteld wordt, doet zich allereerst een zekere verlegenheid bij ons voor. Mag je dit eigenlijk wel vragen?

Mogen wij proberen ons God voor te stellen? Is zo'n poging niet in strijd met het tweede gebod? Valt het maken van een voorstelling van God niet onder het tweede verbod? De vraag is de moeite van het overwegen waard. Stel dat we geen antwoord mogen geven op de vraag 'Hoe stellen wij ons God voor?', dan blijft de voorstelling van God toch vaag, onduidelijk, diffuus. Zouden zij dan eigenlijk geen gelijk hebben, die – zonder oneerbiedig te zijn – zeggen: hij God kan ik me niets voorstellen.

Hiertegenover werp ik de vraag op: Hoe kun je werkelijk leven en gemeenschap met God hebben, als je je bij de gedachte aan God niets kunt voorstellen? Houd je het dan vol om in Hem te geloven, om tot Hem te spreken en om echt met Hem te leven? Zouden veel mensen het niet juist daarom zo moeilijk hebben met het geloof in God, omdat ze zich bij God niets kunnen voorstellen? Werkt dat niet het agnosticisme (in dit geval te omschrijven als de principiële onkenbaarheid van God) in de hand? Dus toch wel, is dan de conclusie. Mogen we ons dus wel een voorstelling van God maken? Die vraag stuit direct op het **Ik**-zwaar: we hebben geen afbeelding van God. Wij hebben – met eerbied gesproken – geen beeld of foto van Hem. Dat wel te willen hebben of te willen maken, is immers juist door het tweede gebod verboden. Waarin verschilt een voorstelling in onze gedachten dan van het verboden beeld?

U voelt de verlegenheid. Een beeld maken van God mag niet. Zonder dat we ons een voorstelling van God maken, blijft Hij ver van ons, is Hij voor ons nauwelijks een realiteit.

Zoië je eigenlijk niet moeten antwoorden: ik weet het niet, ik kan het niet, want wij zijn mensen en God is God? Wij komen niet uit deze vraag. We zouden niet weten hoe we een bijbels verantwoord antwoord moeten geven?

Prof. Velema wil toch een poging doen:

Dit bevredigt mij niet, om de heel eenvoudige reden dat ik me in de loop van de jaren toch in zekere zin, en tot op zekere hoogte, een voorstelling van God gemaakt heb. Het zou niet eerlijk zijn om daarnaar te zwijgen, nu deze vraag aan mij is voorgelegd.

Als ik op de vraag inga, dan ik dat met schroom, maar ook met overtuiging. Schroom heb ik, omdat het tweede gebod mij zwaar weegt, en ik ervoor vrees dat te overtreden. Met overtuiging tracht ik op de vraag in te gaan, omdat God voor mij een werkelijkheid is, niet vaag, niet diffuus, niet iemand bij Wie ik mij niets kan voorstellen.

Ik leg mijn antwoord aan de lezer voor, in de hoop dat ik hem of haar mag helpen; en in de verwachting dat de lezer beseft, dat wij allen hier op grenzen stuiten die we niet mogen overschrijden, terwijl het ook niet goed zou zijn om niets te zeggen.

Wat ik nu ga schrijven is door de loop van de jaren in mijn denken over God, en in mijn spreken **na** God gegroeid. Bepaalde

elementen gaan terug op mijn kinderjaren. Andere elementen zijn in wat later tijd erbij gekomen. Ik mag zeggen: mijn contact met God is een levende werkelijkheid, zij het dat ik steeds weer ervaar dat God Zichzelf aan mij moet geven, dat Hij Zich voor mij moet ontsluiten. Het is niet zo, dat ik me maar even een **Ik**-paalde voorstelling voor de geest haal om dan de werkelijkheid van Zijn aanwezigheid te ervaren. Neen, Hijzelf moet Zich openbaren. Dat gebeurt op het gebed. Door Hem naar Zijn woord aan te roepen, geeft Hij Zich in de realiteit van Zijn tegenwoordigheid.

Als ik echt in het geloof U tot God mag zeggen, pleitend op wat Hij over Zichzelf tot mij gezegd heeft, *dun* is daar iets – in meerdere of mindere mate, niet altijd in dezelfde mate – van de ik-Gijervaring.

God bewoont een ontoegankelijk licht

In dit contact spelen een aantal Bijbelteksten een belangrijke rol. Zonder die Bijbelteksten hier over te schrijven kan ik mijn antwoord op de vraag niet geven.

Als kind heb ik bijzonder onder de indruk gekomen van Paulus' woorden in 1 Timotheüs 1: 15 en 16: 'Welke te Zijner tijd ver-tonen zal de zalige en alleen machtige Heere, de Koning der koningen, en Heere der heren, Die alleen onsterfelijkheid heeft, en een ontoegankelijk licht bewoont; Dewelke geen mens gezien heeft, noch zien kan; Welke zij eer en eeuwig kracht. Amen'.

In deze tekst heeft mij getroffen de uitspraak dat God een ontoegankelijk licht bewoont en *dat* geen mens Hem heeft gezien of zien kan.

Van jongs af heb ik beseft dat God groots en verheven is, een zee van licht, waarin wij heen door ons af te beelden of te fotograferen gestalte kunnen waarnemen. Hij is door niemand gezien en Hij is niet te zien.

In dit opzicht ontbreekt ons elke mogelijkheid om een portret van God te maken. Later heb ik in de Bijbel andere teksten gevonden, die dezelfde indruk bij mij opwekken: 'En wanneer Ik Mijn hand zal weggenomen hebben, zo zult Gij mijn achterste delen zien; maar Mijn aangezicht zal niet gezien worden' (Exodus 33: 23).

Toch wordt in 1 Timotheüs 6 al gesproken over God als Koning der koningen en als Heere der heren. Zonder dat ik mij het ge-laat van deze Koning precies kan voorstellen, kan ik mij wel wat indenken bij de woorden: een Koning der koningen. Jesaja ziet de Heere zittende op een hoge en verheven troon, en Zijn zomen vervullende de tempel (Jesaja 6: 1), terwijl hij hield drie-maal heilig door de engelen hoort aangeheven worden.

Ook in dit hoofdstuk de indruk van verhevenheid, ongaakaanbaarheid, maar tegelijk ook van heerlijke aanwezigheid als een ervaarbare werkelijkheid.

God is liefde

De Bijbel spreekt ruim over de liefde van God. Vooral in 1 Johannes 4 lezen we daarover. Men zie vooral X. Het is opvallend dat Gods liefde hier vooral met de zending van Christus in verband wordt gebracht, zoals dat ook gebeurt in Johanniës 3: 16. Ik denk ook aan de teksten Exodus 34: 6 en 7, waar gesproken wordt over God Die barmhartig en genadig is, lankmoedig en groot van weldadigheid. Dezelfde woorden in Psalm 103: 8. Deze uitdrukkingen horen wezenlijk bij wat er in de Bijbel over God wordt gezegd. Gods Vadersnaam staat met deze deugden in een nauw verband.

In dit verband moet ook genoemd worden de tekst 'Die Mij gezien heeft die heeft de Vader gezien' (Joh. 14: 9). De Here Jezus bedoelt hiermee niet een lichamelijke gelijkenis met de Va-

der uit de beelden. In het optreden, de woorden en de werken van Jezus laat de Vader zich kennen. Het gaat dan vooral om de geestelijke gelijkenis van de Zoon en de Vader.

De gestalte van een mens

Ezechiël krijgt een indruk van God door middel van de kleuren van bepaalde stenen, terwijl hij op de troon zoiets ziet als de gedaante van een mens (Ezechiël 1 : 25-28). Die gedaante is niet scherp waarneembaar, niet na te tekenen, maar wel zo werkelijk dat hij de heerlijkheid des Heeren ontwaart, die zich voordoet in de contouren van de gestalte van een mens.

Hier treffen we de wonderlijke combinatie aan van kleur en licht, die de indruk wekt van ongrijpbare verhevenheid, terwijl er toch een werkelijkheid is die aan de gestalte van een mens doet denken. God is geen mens, Hij is wel voor ons kenbaar en ervaarbaar, Zijn verhevenheid neemt niet weg de mogelijkheid van omgang en zelfs van nabijheid – in verhevenheid. Dezelfde indruk wekt ook de beschrijving van de indruk die Mozes en Aäron met de oudsten op de berg krijgen. 'Zij zagen de God van Israël, en onder Zijn voeten als een werk van saffierstenen, en als de gestaltenis des hemels in Zijn klaarheid' (Exodus 24 : 10).

Deze indrukken samenvattend moet ik steeds twee woorden gebruiken: grootsheid, verhevenheid, ver boven de maat van mensen uitgaande, licht, luister, majesteit en heerlijkheid enerzijds. En tegelijk w reëel aanwezig als de ene mens de nabijheid van de andere ervaart. Zonder mens te zijn heeft God in Zijn openbaring aan mensen toch een gestalte, een gedaante, waarin Hij ons als ervaarbaar nabij komt.

De Oude van dagen

Nog wat ouder geworden kwam ik bij een tekst terecht, die mij – ik gebruik ervoor het ouderwetse woord – dierbaar is geworden. Ik bedoel Daniël 7 : 13 'Verder zag ik in de nachtgezichten, en ziet, er kwam Een met de wolken des hemels, als eens mensen zoon, en Hij kwam tot de Oude van dagen, en zij deden Hem voor Dezelve naderen. En Hem werd gegeven heerschappij en eer, en het Koninkrijk, dat Hem alle volken, natiën en tongen eren zouden. Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij, die niet vergaan zal, en Zijn Koninkrijk zal niet verdorven worden'. Dit laatste wordt gezegd van de Messias (zie Lukas I : 33, en vooral Mattheus 26 : 64). De Messias krijgt Zijn heerschappij van God, van de Vader Die hier wordt voorgesteld als een Oude van dagen.

Voor al deze tekst heeft mij diep beïnvloed bij het zoeken naar een antwoord op de vraag: Hoe stel je je God voor?

Zonder Hem te vermensen of met een mens te identificeren denk ik aan God, als een Vader, een Vader van wie Daniël zegt Oude van dagen.

Ik kan (en mag) God niet portretteren, niet uitbeelden, ik mag wel van de heerlijke, majestueuze, de onvergankelijk grote God zeggen, dat ik aan Hem mag denken als aan een Vader, Die zijn jeugd voorbij is, aan een Heere en een Koning, Die heerschappij oefent en vaderlijk zorgt, Die gericht oefent en toornen kan, Die ook liefdevol is in de zorg voor Zijn kinderen.

Afsluitend wordt deze gedachte over God gecompleteerd door de naam. waarmee de Heere Jezus Hem heeft aangesproken. Dat is Vader. De Oude van dagen, Koning op de troon (van recht en gerechtigheid) is een Vader. Zo betoont Hij Zich.

God ervaren als een werkelijkheid

Nu ik dit alles aan het papier heb toevertrouwd, wil ik nog twee dingen eraan toevoegen. God is werkelijkheid voor mij, even werkelijk als Daniël en Jesaja Hem hebben ervaren. Ik kan van

Hem geen lichamelijk profiel schetsen. Dat mag niet. Dat hoeft ook niet. Ik kan Zijn Goddelijke Geesteseigenschappen – vaderlijke zorg, goedheid, Koning, Heere – mij voor ogen stellen. Wat over Hem als persoon in de gestalte van een mens wordt gezegd, dient niet om mij Zijn menselijk portret in handen te geven. Het dient om mij Hem als een door een mens re ervaren geestelijke werkelijkheid te doen kennen en te doen beleven. Reëel – zonder Zijn foto voor mij te hebben – de Vader, Die ik in Zijn Oude van dagen zijn als U mag aanspreken, met heel de gevoelswaarde en de geestelijke leiding van Zijn Vader zijn! Tegelijk al het menselijke en alle menselijke maat te boven gaand, verheven, groots en majestueus, voor Wie ik beven moet, en bij Wie ik tegelijk geborgen ben. Hij gaat mij in alles te boven, maar desondanks bemoeit Hij Zich met mij. Hij neemt als een Vader mij, Zijn verloren kind, aan.

De teksten vormen een compositie

De teksten die ik noemde, vormen als het ware de Bijbelse compositie, met behulp waarvan ik mij een voorstelling over God kan maken.

Onwillekeurig heb ik dat woord compositie gebruikt. Wij kennen het in de uitdrukking een compositietekening.

Is dat eigenlijk niet wat de Bijbel in de aangehaalde (en nog andere) teksten van God zegt. ja van God tekent? Ik aarzel dit woord te gebruiken. Toch laat ik het staan.

Een compositietekening is geen foto. Zij geeft voldoende contouren om de persoon te herkennen.

De Bijbel tekent ons temidden van een overmacht van glans en heerlijkheid de contouren van Gods Geestelijk Wezen, zodat Hij als een werkelijkheid voor ons staat: ongrijpbaar verheven en toch aanvaardbaar nabij. De verheven Oude van dagen Die op Zijn troon Vader genoemd wil worden. Dat mag en dat kan, omdat onze Heiland Jezus die naam in het gebed ons leerde.

G.J. van Middelkoop

UIT DE KERKEN

BEROEPEN

Beroepen: te Gees: A. de Braak, kandidaat te Drachten; te Pernis: R. Tigelaar, kandidaat te Stadskanaal.

Beroepbaar gesteld door de classis Hattem: Drs. D. Griffioen, De Mate 25,8051 VT Hattem, tel.: 05206-46421.

PREDIKANTSPLAATS

Hoogezand-Sappemeer * Met ingang van 1 januari jl. is er in Hoogezand-Sappemeer een tweede predikantsplaats. De gemeente telt 800 zielen. Ds. M. Heemskerk zal wijk Noord bearbeiten. Wijk Zuid is vacant.

ADRESWIJZIGING

Grootegast * Predikant: Nieuw adres ds. J. Ophoff: kan-geweg 24,9861 GD Grootegast.

Zwijndrecht-Groote Lindt * Scriba: A. Zwikstra, Narcisstraat 39, 3333 GX Zwijndrecht.